

Kraftig økning i bråk på norske fly

Ny sommer med kanselleringer?

Pilotene forventer mange kanselleringer som følge av mannskapsmangel også denne sommeren.

8

Parats medhjelpere i Høyesterett

En samlet fagbevegelse trår til når Høyesterett skal behandle Parat-anken i Norwegian-saken.

24

Drømmer om å mekke Norges nye kampfly

Janne Handrum mekker F-16, men drømmer om å stramme grepet om mutterne på F-35.

32

Høyesteretts behandling av prinsipielle spørsmål

Høyesterett er landets øverste domstol og har som hovedoppgave å bidra til avklaring av viktige spørsmål innenfor Grunnlovens rammer. Høyesterett skriver selv at saker som reiser prinsipielle spørsmål ut over det konkrete saksforhold, ofte vil slippe inn til behandling.

Til høsten skal Parat føre en slik prinsipiell sak for Høyesterett i spørsmålet om reell arbeidsgiver. Konkret er saken knyttet til piloter som krever at Norwegian Air Shuttle skal anses som deres reelle arbeidsgiver. Det prinsipielle og viktige går imidlertid lenger enn ansatte i norsk luftfart, noe som synliggjøres ved at tre hovedorganisasjoner (YS, LO og Unio) stiller opp som partshjelpere og støttespillere for Parat i denne aktuelle saken.

De tre hovedorganisasjonene representerer nærmere 1,5 millioner medlemmer, og

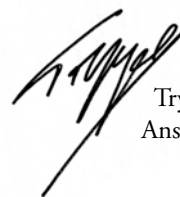
spørsmålet Høyesterett skal ta stilling til, er hvordan norsk arbeidsliv skal kunne organiseres i framtiden. Skal arbeidsgiver kunne organisere seg bort fra ansvaret, men samtidig beholde styringen?

Sentrale politikere er også opptatt av dette spørsmålet, og Hadia Tajik (Ap) har i et innlegg i VG tatt til orde for å endre lovverket for å hindre arbeidsgivere fra å organisere seg bort fra ansvaret for sine ansatte. Det er bra at politikerne på Stortinget engasjerer seg i saken, men det beste vil være om saken løses gjennom allerede eksisterende lovverk, slik Parats advokater mener dagens arbeidsmiljølov allerede tar høyde for.

I denne saken mener Unio at stillingsvernet utfordres av nye og uoversiktlige organisasjonsformer, flytting av arbeidsgiveransvar internt i selskapsstrukturen, inngåelse av

lange kontraktskjeder og etablering av bemanningsforetak som leier inn personell til mor- og datterselskap. LO fremhever fra sin side at Høyesteretts behandling av saken vil bidra til en klargjøring av grensen mellom innleie og entreprise i store bedrifter. For den enkelte ansatte mener LO saken handler om den enkelte arbeidstakers rett til et trygt ansettelsesforhold.

Parat vil naturlig nok følge saken tett og minner om vår nyhetskanal Parat24.com som vil være løpende oppdatert i denne saken og andre aktuelle saker som berører norske arbeidstakere.

Trygve Bergsland
Ansvarlig redaktør

parat

Utgis av: Parat
- en arbeidstakerorganisasjon i YS

Parat,
Boks 9029 Grønland,
0133 OSLO

www.parat.com

Besøksadresse: Lakkegata 23
Telefon: 21 01 36 00
Teleaks: 21 01 38 00
E-post: post@parat.com

ISSN 2535-4442

Ansvarlig redaktør: Trygve Bergsland
Mobil: 905 85 639
E-post: trygve.bergsland@parat.com

Leder: Hans-Erik Skjæggerud
Mobil: 959 38 769
E-post: hans-erik.skjeggerud@parat.com

Forsidefoto: Gorm Gaare

Alle illustrasjonsbilder i bladet som ikke er kreditert er levert av iStock.

Redaksjonen avsluttet: 11.6.2018
Materiellfrist neste nr: 3.9.2018

Fagpressen

Layout:
07 Media, avd. Moss
www.07.no
Telefon: 22 79 95 00

Trykk: Ålgård Offset AS
www.a-o.no
Telefon: 51 61 15 00

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

**PRESSENS
FAGLIGE UTVALG**

**Vi arbeider etter
Vær Varsom-plakatens regler
for god presseskikk.**

Den som mener seg rammet av urettmessig publisering, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund som behandler klager mot mediene i presseetiske spørsmål.

Adresse: Rådhusgt 17
0158 Oslo
Tlf: 22405040
E-post: pfu@presse.no

presse.no

- 2 Kommentar
- 4 Oversikt over de mange luftfartsgruppene i Parat
- 5 Småstoff
- 8 Ny sommer med kanselleringer?
- 10 Kraftig økning i bråk på norske fly
- 14 Krangel om luftambulansen
- 15 Sikkerhetskomiteens arbeid
- 16 Måler vi produktivitet feil?
- 20 Aktive Parat
- 23 Internasjonalt arbeid
- 24 Parats medhjelpere i Høyesterett
- 26 EUs arbeidsmarkedsbyrå
- 28 Ferietid og ferieloven
- 32 Drømmer om å mekke Norges nye kampfly
- 36 Parat informerer
- 38 Spørsmål fra medlemmer
- 40 Kryssord, sudoku, anagram og på kryss og tvers
- 42 Leder i Parat

Ny sommer med kanselleringer?

Pilotene forventer mange kanselleringer som følge av mannskapsmangel også denne sommeren. Spenningen er om det blir like ille som i 2016 og 2017.

8

Kraftig økning i bråk på norske fly

Antall tilfeller av bråk blant passasjerer på norske rutefly er blitt så høyt at Luftfartstilsynet advarer mot utviklingen. Parat Kabinforbund er bekymret.

10

Anneli Nyberg. Foto: Knut-Erik Mikalsen.

16

Håkon Haugli. Foto: Abelia

Måler vi produktivitet feil?

Veksten i produktivitet har falt de siste ti årene. Problemet er at målingene ikke fanger opp alle oppgavene vi gjør selv, som å sette sammen IKEA-møbler, betale i nettbanken eller bestille overnatting hos Airbnb.

24

Christen Horn Johannessen. Foto: Trygve Bergsland.

Parats medhjelpere i Høyesterett

En samlet fagbevegelse trår til når Høyesterett til høsten skal behandle Parat-anken i saken om Norwegians arbeidsgiveransvar for piloter og kabinansatte. Parat har fått støtte fra YS, LO og Unio.

32

Janne Handrum. Foto Vette Daler.

Drømmer om å mekke Norges nye kampfly

Gutta sa hun var for liten, skolens rådgiver at det ville bli for vanskelig. Det ga Parat-medlem Janne Handrum (20) blaffen i. Nå lærer hun å mekke F-16, men drømmer allerede om å stramme grepet om mutterne på F-35.

Norsk pilotforbund

Petter Førde
92 49 41 98,
petter.forde@npf.parat.com

SAS Scannor flygerforening

Jan Levi Skogvang
957 19 015
lskogva@online.no

Norwegian Pilot Union

Alf Wilhelm Hansen
91333555
alf.hansen@norwegianpilot.no

Widerøes flygerforening

Sindre Hanshuus
957 35 373
sindre@wff.no

Bristow Norway flygerforening

Johan Forsman
+46 702 45 2931
johan.forsmann@bristowgroup.com

Lufttransport Rotorwing

Terje Vanvik
951 68 155
terje.vanvik@gmail.com

Nord Helikopter

Tor Egil Disen
924 41 833
tor.disen@gmail.com

Blom Geomatic

Thomas Kibuuka
951 10 103
thomaskibuuka@hotmail.com

Hovedflyplassutvalg OSL

Hege Charlotte Jacobsen
934 43 883
hege.charlotte.jacobsen@nokas.no

SAS Ground Handling (landside)

Graziella Mazza
957 17 661
graziella.Mazza@sas.no

SAS Ground Handling (airside)

Tor Kjøstel Lie
957 14 016
tor.lie-kjorstel@sas.no

Menzies

Tonje Jensen
951 47 482
tonjeelise81@gmail.com

NOKAS Aviation

Hege Charlotte Jacobsen
934 43 883
hege.charlotte.jacobsen@nokas.no

Gardermoen Fuelling Services

Jo Hoel
959 73 391
johoel2@online.no

Sodexo

Erik Sagstad
+46 76 761 13 66
eirik.sagstad@gmail.com

Gate Gourmet

Arvydas Dragonas
466 21 886
a.dragonas@gmail.com

SSP Norway

Stein Erik Risbø
924 57 188
katelar@online.no

Øvrige grupper

Norsk luftambulanseredningsmenn

Anders Kroken
957 04 190
anders.kroken@norskluftambulans.no

Bristow redningsmenn

Trygve Andre Hole
959 28 491
trygveahole@gmail.com

Lufttransport redningsmenn

Tor Helge Edrosen
959 49 049
thedorsen@me.com

Airlift teknikerforening

Jonas Våge
410 83 969
jonas.vaage@gmail.com

Widerøe Technical Services

Vegard Movik
952 18 003
vegard.michael.movik@wideroe.no

Widerøes personalforening

Erik Kämpe
907 50 654
erik.kempe@wideroe.no

Widerøe Ground Handling

Svanhild Hogner
905 85 453
svanhild.hogner@wideroe.no

Flytanking

Bo Bergquist
957 69 316
bb@flytanking.no

AIM Norway

Jakob Ubostad Carlsen
400 51 007
jakob.ubostad.carlsen@aimnorway.com

Luftfartstilsynet

Lars Raymond Holm
976 90 799
lrh@caa.no

CAE Centre Oslo

Thomas Christiansen
957 13 165
thomas.christiansen@cae.com

Securitas Transport Aviation Security

Christine Linnéa Kleppen
400 19 178
christine.kleppen@securitas.no

Parat kabinforbund

Anneli Nyberg
469 45 059
anneli-n@online.no

SAS Norge kabinforening

Anneli Nyberg
469 45 059
anneli-n@online.no

Norwegian kabinforening

Marit Lindén
405 54 350
linden.marit@gmail.com

Widerøes kabinforening

Sissel Vian
412 73 904
sisselvi@online.no

Thomas Cook

Torbjørn Meland
928 12 100
thorbjorn.meland@gmail.com

TUIfly Nordic

Yngve Valle-Kløvstad
yngve.valle@tuiflynordic.se

Varsler lengre reisevei for å få pass

Det er i revidert nasjonalbudsjett at regjeringen varsler en reduksjon i antall passkontorer. Politidirektoratet foreslår en halvering av antall passkontorer.

Regjeringen legger vekt på at prosedyrene ved utstedelse av slike dokumenter må være gode nok, slik at troverdigheten til det norske passet og de nye ID-kortene som etter hvert kommer, forblir høy. Dette er også av betydning for norske ID-dokumenters anseelse i andre land, skriver regjeringen, som nå varsler nedleggelse av en rekke passkontorer.

Kraftig økning i flytrafikken

Til sammen 4 482 032 passasjerer reiste via Avinors flyplasser i april, en økning på 7,4 prosent sammenlignet med april i fjor.

Størst vekst er det innlands- trafikken som står for. I april gikk trafikken i innlandet opp med 12,2 prosent sammenlignet med fjoråret, opplyser Avinor.

– Den store økningen må nok i aller størst grad tilskrives påsken. I fjor var påsken i april, og i år var mesteparten av påsken i mars. Vi ser at innlandstrafikken synker og utenlandstrafikken vokser i påskeukene, og det gir variasjoner i disse månedene, sier direktør for trafikkutvikling i Avinor, Jasper Spruit. (NTB)

Svensk flyselskap konkurs

Det svenske flyselskapet NextJet har gått konkurs, og alle flyvninger kanselleres.

– Det er dypt beklagelig at ledelsen er blitt tvunget til å ta denne beslutningen. Særlig for passasjerene våre, som rammes direkte, og for de ansatte, heter det i en uttalelse fra selskapets administrerende direktør Magnus Ivarsson. (NTB)

Foto: Wikimedia

Risikoutsatt luftambulansetjeneste

Det regjeringsoppnevnte Akuttutvalget pekte på risikoen ved operatørbytte i luftambulansetjenesten allerede i 2015. Alta Frp krever nå at det ryddes opp. «Offentlig drift av den operative luftambulansetjenesten bør utredes», var rådet helseminister Bent Høie (H) fikk av Akuttutvalget i desember 2015, ifølge Klassekampen.

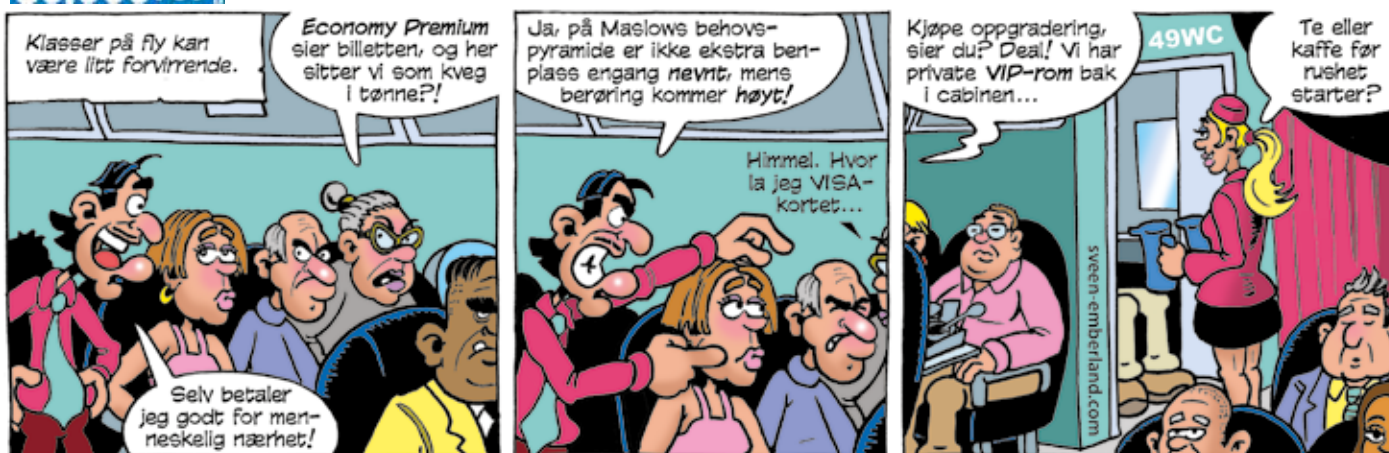
Foto: Luftnorgeport AS/Universitetshelikopter Nord-Norge lth

Rapporten viste til «en fare for at operatørbytte ved inn- gåelse av nye kontrakter bryter en god samhandling som er opparbeidet mellom operatør og helseforetak gjennom flere år». (NTB)

Helseminister Bent Høie.

Foto: Regjeringen.

30.000 FOT

Mattilsynet stengte anlegg for produksjon av flymat

Mattilsynet anså forholdene ved flymatprodusenten SSPs anlegg på Gardermoen for å være helsefarlige og stengte hele avdelingen.

SSP Norway overtok på slutten av fjoråret lokalene og kundene etter det Lufthansa-eide LSG, skriver Romerikes Blad. Nylig foretok Mattilsynet en uanmeldt inspeksjon av anlegget, som førte til et hastevetak om stengning. Da inspektørene var på besøk i avdelingen, beskrev de blant annet funn av mugg og at fugler hadde tilgang inn gjennom et hull i vegg. (NTB)

Foto: Terje Smidstvedt/Widerøe.

Widerøe satser på jetfly

Widerøe har hentet hjem sitt første jetfly i selskapets historie. Flyet skal være det mest miljøvennlige i sin klasse i verden.

Det første av i alt tre bestilte E190-E2 fra den brasilianske flyprodusenten Embraer har landet. Det er første gang det 83 år gamle Widerøe-selskapet kjøper et jetfly. – De økte flyavgiftene har gjort at vi må tenke nytt, sier administrerende direktør Stein Nilsen i Widerøe til NRK.

Kabinansatt dømt til fengsel for promille

En kabinansatt hos British Airways hadde over 0,6 i promille da han møtte opp til flyvning på Gardermoen. Nå må han i fengsel.

Det var under en tilfeldig promillekontroll rett før jul i fjor at mannen blåste rødt. Kontrollen viste at mannen hadde over 0,6 i promille. Nå er mannen dømt i Øvre Romerike tingrett til 50 dagers fengsel for å ha forsøkt å gjøre tjeneste om bord i luftfartøy til tross for at han hadde en alkoholkonsentrasjon i blodet som oversteg 0,2 promille, skriver Romerikes Blad.

Ny rekord på Gardermoen

Hele 17 800 ganger måtte fly til avising før avgang fra Oslo Lufthavn denne vinteren. Det er en økning på 42 prosent fra forrige vinter og ny rekord. Forrige sesong var avisingsenheten i sving 12 500 ganger.

Ved temperaturer rundt 0 grader er det stort sett bare varmt vann med en temperatur på rundt 80 grader som benyttes. Ved kaldere vær blandes det inn glykol. Det betyr at det trengs oppvarming av mange titalls millioner liter væske for å sikre at flyene kan komme seg av gårde vinterstid. Lufthavnen dekket sitt energibehov på 1 gigawattime i vinter fra Statkrafts fjernvarmeanlegg på Gardermoen. Det tilsvarer én million kilowattimer. Fjernvarmeanlegget er basert på lokal skogflis. (NTB)

Solvik-Olsen vurderer økt avgift på å «fly forbi»

Etter at Widerøe meldte at de vil kutte i flere ruter, vurderer samferdselsministeren Ketil Solvik-Olsen (Frp) å flytte avgiftstrykket fra flyplass til luftrom.

Samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen (Frp). Foto: FRP/Bjørn Inge Bergestuen.

Fra 13. august skal Widerøe kutte 44 av de om lag 400 ukentlige rutene selskapet flyr i Norge. Selskapet forklarer dette med at staten har tatt ut flere ruter fra anbudssystemet, og at avgiftstrykket har økt i luftfarten over tid, skriver E24. På bakgrunn av disse kuttene varsler Solvik-Olsen at han vil se på avgiftssystemet og muligheten for å flytte avgiftstrykket fra flyplassene og opp til bruken av luftrommet. (NTB)

Droneproblem på Gardermoen

Oslo lufthavn måtte i mai stenge for innkommende flytrafikk i 20 minutter etter at det ble observert en drone i luften i nærheten av flyplassen.

– Det var piloten i et fly som observerte en drone i rundt 1000 fots høyde, rundt fem kilometer nordøst for Oslo lufthavn. Piloten sa fra til flytårnet, og der ble det tatt en avgjørelse om å stoppe flytrafikken til situasjonen var avklart, sier pressetalsperson Lasse Vangstein i Avinor. (NTB)

SAS: – Verdens beste Wi-Fi på fly

SAS byr nå på det selskapet selv mener er et av verdens beste trådløse nettverk blant flyselskap. Med økt hastighet er det mulig å strømme Netflix og andre strømme-tjenester like bra i 10 000 meters høyde som om du satt hjemme i din egen stue.

Mange flyselskaper tilbyr etter hvert muligheten til å surfe på nettet også når vi befinner oss i 30 000 fots høyde. Det som derimot mange passasjerer har fått oppleve, er at kvaliteten har vært så ymse at det hos noen selskaper i praksis ikke har vært mulig å kople seg opp mot nettet. Nå byr SAS på en ny online-hverdag. Med et høyhastighetsnett for alle i kabinen lover SAS at det skal bli skikkelig fart på surfing.

Kilde: Flysmart24

Verdens lengste flyrute vil vare nesten et døgn

På slutten av dette året settes det som blir verdens lengste flyrute i gang. Den vil vare i 19 timer. For å orke den lange flyturen blir kabinen spesialinnredet.

Det er Singapore Airlines som står bak ruten, som skal gå fra Singapore til Newark-flyplassen utenfor New York. Rekordruten vil vare én time lenger enn flyruten som i dag er verdens lengste. Nå er det ikke bare kabinen som blir spesiallaget for en så lang rute. Flyfabrikken, europeiske Airbus, har laget en spesialversjon av sitt nye langdistansefly A350 som heter A350-900 Ultra Long-Range.

Kilde: Flysmart24

Afrikansk SAS-partner storsatser på Norge

Afrikas største flyselskap, Ethiopian Airlines, får fra vinteren av daglige avganger fra Oslo Lufthavn til Addis Abeba.

Da Ethiopian skulle øke sin satsning i Skandinavia for noen år siden, sto valget mellom Oslo og København. Kastrup jobbet ihrdig i kulissene for at selskapet skulle vrake Oslo og heller velge København. Det skjedde ikke. Takket være ihrdig innsats av Avinor og den norske ambassaden i Addis Abeba valgte Ethiopian å starte rute til Oslo.

Kilde: Flysmart24

Manglende flyruter til Kina bekymrer norsk næringsliv

Norsk Industri mener mangelen på direkteruter til Kina rammer sjømatek-sport. I brevet til regjeringen heter det at flere lakseeksportører melder om for dårlig kapasitet på rutene til Kina.

«Vi er kjent med at kinesiske flyselskaper har valgt København og Stockholm som destinasjoner for sine Skandinavia-ruter,

i stedet for Oslo Lufthavn. Det er viktig for oss å få vite hvordan statsråden og Samferdselsdepartementet arbeider med lufttrafikken til Kina», skriver Norsk Industri, ifølge E24.

Samferdselsministeren bekrefter et kommende møte med Norsk Industri angående situasjonen.

*Stille før stormen ved innsjekkingen på Oslo lufthavn på Gardermoen.
Foto: Claude R. Olsen.*

Ny sommer med kanselleringer?

Pilotene forventer mange kanselleringer som følge av mannskapsmangel også denne sommeren. Spenningen er om det blir like ille som i 2016 og 2017. For få piloter er en gjenganger, med innstilte avganger og hardt press på de ansatte som resultat.

Av: Claude R. Olsen

Flyselskapene hadde store problemer i fjor. Norwegian hadde rundt 170 kanselleringer i juli 2017, ifølge Dagens Næringsliv. Widerøe hadde 350 kanselleringer, hundre av dem var planlagte, i juli 2017, ifølge NRK Nordland.

Dårlig planlegging

Selskapene lover bedring i år, men pilotene er skeptiske.

– Dette har selskapene sagt før også, og så kommer vi til fellesferien i juli, og det er fullt kaos. Slik har det vært de to siste

årene, og vi ser ikke noe tegn til at det skal bli bedre i år, sier leder Petter Førde i Norsk Pilotforbund.

Han mener problemene skyldes dårlig planlegging.

– Flyselskapene har ikke vært flinke nok til å rekruttere og se behovene fremover. Spesielt i et trangt marked der det er vanskelig å få tak i kvalifiserte piloter, sier han.

Til tross for at sommeren kommer hvert eneste år, greier ikke flyselskapene å

Leder Petter Førde i Norsk Pilotforbund venter nytt flykaos til sommeren. Foto: Trygve Bergsland.

bemanne for sommersesongen, i en periode da også mannskapene skal ha ferie.

Flybesetningene får kompensasjon for å fly på feriedagene sine, men det er ikke nok til å sikre regulariteten.

– I fjor økte Norwegian godtgjørelsen dramatisk for å få folk til å fly på feriedagene. Det hjalp noe, men ikke på langt nær nok. De måtte kansellere nesten daglig gjennom hele juli, sier Førde.

Han venter at også SAS vil få problemer med pilotmangel til sommeren.

Norwegian skal være bedre forberedt i år

Kommunikasjonssjef Lasse Sandaker-Nilsen i Norwegian tror ikke det blir samme problemer i år som i fjor.

– I fjor fikk vi forsinkelse på våre nye MAX-fly som gjorde at vi fikk et under-skudd på piloter. Siden i fjor har vi ansatt over 600 piloter, sier han.

Norwegian har jobbet lenge med å planlegge sommeravviklingen 2018.

– Vi er i rute med sommerens program og bemanningen skal være tilstrekkelig, sier Sandaker-Nilsen.

Leier inn fly og mannskap

Når flyselskapene ikke lenger kan fylle besetningene med piloter som selger fridagene sine, leier de inn fly med mannskap fra andre selskaper, såkalt «wet lease». De kan settes inn på kort varsel dersom en flyvning mangler eget mannskap.

– Ifølge våre tall har Norwegian for sommeren i år inngått avtale med bortimot femten ulike selskaper i EØS-området som står klare til å fly deler av Norwegians produksjon. Widerøe har laget avtale med

et par selskaper, mens SAS bruker utstrakt bruk av faste partnere, sier Førde.

Fagforeningene er lite begeistret for wet lease.

– Luftfartstilsynet går ikke inn i dybden og ser på disse selskapene og vurderer om de er gode nok, sier Førde.

Det som bekymrer Norsk Pilotforbund, er at tilsynsmyndigheten ligger i samme land som driftstillatelsen er gitt, og ofte flyr i helt andre land. Da kan det dukke opp fly fra helt ukjente flyselskaper på norske ruter.

Førde peker også på at kundene som kjøper en reise hos et flyselskap, forventer at det er dette selskapet som flyr, og lurer når de må fly med et selskap de aldri har hørt om før.

Luftfartstilsynet: Det er trygt å fly

Juridisk direktør Nina Vindvik i Luftfartstilsynet understreker at «wet lease» er vanlig i internasjonal luftfart. Tilsynet legger til rette for å gi norske flyselskap løsningene de trenger for å kunne drive på like vilkår som andre europeiske flyselskaper.

– Selskapene må søke Luftfartstilsynet om godkjenning av slike avtaler før de kan fly i Norge, sier hun.

Som følge av EØS-avtalen følger Norge samme felleseuropeisk regelverk som EU-landene. Alle medlemsland i EU/EØS har de samme strenge kravene når det gjelder flyets tekniske tilstand og besetningsmedlemmenes opplæring og opptrening.

Juridisk direktør Nina Vindvik i Luftfartstilsynet sier fly og besetning som oppfyller de felleseuropeiske reglene, får tillatelse til å operere i Norge. Foto: Luftfartstilsynet.

Kommunikasjonssjef Lasse Sandaker-Nilsen i Norwegian sier selskapet er i rute med bemanningsplanen for sommeren. Foto: Norwegian.

– Fly og besetning som oppfyller de felleseuropeiske reglene, får tillatelse til å operere i Norge. Det skal med andre ord være like sikkert å fly med innleid fly og besetning som med selskapets egne fly og besetning, sier hun.

Ifølge Vindvik gjennomfører Luftfartstilsynet såkalte «ramp checks» (Safety Assessment Foreign Aircraft og Safety Assessment Community Aircraft) – av både EU/EØS-fartøy og av tredjelandsfartøy i henhold til en fastsatt plan.

– Luftfartstilsynet fører ikke direkte tilsyn med selve flyselskapet når «wet lease» utføres av et annet europeisk flyselskap. Det er det myndighetene i landet selskapet kommer fra som skal gjøre. Utføres «wet lease» av et norsk flyselskap, så fører Luftfartstilsynet tilsyn med dette, sier hun.

Luftfartstilsynet fører i tillegg tilsyn med at det norske selskapet som leaser inn har gode rutiner for oppfølging av sine underleverandører – deriblant også «wet lease»-selskaper.

– Luftfartstilsynet er opptatt av at det skal være trygt å fly. Vi stiller derfor strenge krav til sikkerheten for alle flyselskaper som skal fly i Norge, sier Vindvik.

Pilotmangel

Mangel på piloter er ikke bare et norsk sommerfenomen. Den amerikanske flyprodusenten Boeing har beregnet at det trengs over 600 000 nye piloter de neste 20 årene, av disse 106 000 i Europa.

Norske flyselskaper trenger hundrevis av piloter de neste årene, ifølge NRK. SAS mellom 100 og 150 per år og Norwegian mellom 250 og 300. ■

Paxbråk

Kraftig økning i bråk på norske fly

Antall tilfeller av bråk blant passasjerer på norske rutefly er blitt så høyt at Luftfartstilsynet advarer mot utviklingen. Parat Kabinforbund er bekymret og usikker på om bemanningsselskapene satser nok på å lære nyansatte hvordan de skal takle vanskelige passasjerer.

Av: Knut-Erik Mikalsen

Luftfartstilsynets statistikk, som Parat Luftfart har fått innsyn i, viser de faktiske tall bak advarselen. De siste ti årene, fra 2007 til 2017, har antall rapporterte tilfeller av «unruly passengers» økt med nìgangeren – fra 14 til 123 tilfeller.

Bekymring i Luftfartstilsynet

Wenche Olsen er direktør for fagavdelingen i Luftfartstilsynet. Hun deler sin bekymring med store deler av europeisk luftfartsindustri.

– Luftfartstilsynet ser alvorlig på at passasjerer oppfører seg på en måte som i verste konsekvens kan medføre fare for flysikkerheten, sier hun og viser til at dette ikke er noe særnorsk fenomen.

Hun sier EASA, det europeiske byrået for luftfartssikkerhet, har invitert flyselskaper og myndigheter sammen for å kartlegge og diskutere denne utviklingen.

Bildetekst

*Direktør for fagavdelingen i Luftfartstilsynet, Wenche Olsen ser alvorlig på at passasjerer oppfører seg på en måte som i verste konsekvens kan medføre fare for flysikkerheten.
Foto: Luftfartstilsynet/Preben Hunstad.*

» Luftfartstilsynet ser alvorlig på at passasjerer oppfører seg på en måte som i verste konsekvens kan medføre fare for flysikkerheten.

Wenche Olsen,
direktør for fagavdelingen i Luftfartstilsynet

Olsen gjør det klart at Norge straks kommer til å innføre alle nye tiltak som EASA måtte foreslå for å få stanset utviklingen. Ifølge Olsen består de rapporterte episodene på norske fly i trakassering av medpassasjerer og flybesetningen, at de nekter å rette seg etter sikkerhetsinstruksjoner, samt røyking på toalettene.

Hun sier at det påhviler flyselskapene et stort ansvar for sikkerheten om bord:
– De skal ha nødvendige rutiner og prosedyrer for å håndtere denne type situasjoner både før og etter at flyet har tatt av. Vi vet at flyselskapene tar dette svært alvorlig. Luftfartstilsynets oppgave er å se til at flyselskapene har og følger disse prosedyrene, sier Olsen.

I noen tilfeller oppdages bråkmakerne før avgang, i andre tilfeller blir pilotene tvunget til å lande for å overlate problemet til lokalt politi. Dette tallet er høyt og varierer mellom 30 og 50 i året.

Manglende opplæring

Hos flyansatte kjenner man seg godt igjen i beskrivelsen fra tilsynet. Selv om antallet tilfeller av bråk er lite i forhold til det store antallet reisende, kan hver episode for seg være dramatisk nok. Flyansatte mener mye av utviklingen kan knyttes til den lette tilgangen på alkohol på flyplassene, og at det av kommersielle hensyn har blitt mindre komfortabelt å være passasjer i trangere fly.

Lederen for Parat Kabinforbund, Anneli Nyberg, sier det i dag kan settes spørsmålstegn ved hvor god opplæringen unge som vil bli kabinansatte virkelig får omkring forhold som «unruly passengers».

– I dag er jo situasjonen at det er mange flyselskap som ikke står for denne opplæringen selv. For å spare penger er også denne delen av virksomheten satt ut til andre. Jeg vet bare at da jeg selv begynte å fly, fikk vi som en del av grunnopplæringen en hel dag med å lære hvordan håndtere vanskelige passasjerer. Da hadde vi blant annet politiet med oss. Hva som skjer i dag rundt opplæringen på dette punktet, er det bare bemanningsselskapene som kan svare på, men jeg ser jo at erfaring kommer godt med, sier Nyberg som har 31 år i bransjen.

Hun mener den nye praksisen med å plassere folk i eksterne selskaper fører til at de kabinansatte som rekrutteres fra slike selskaper ikke har den lojaliteten til flyselskapet som en som er ansatt i selskapet vil ha.

– Men det er dessverre slik hverdagen har blitt når alt skal gjøres så billig som mulig, sier Nyberg.

Luftfartstilsynet mener at en del av forklaringen på at antall tilfeller med bråk øker, er den økte trafikken.

Alkohol og rusmidler

Nestleder i kabinforbundet, Sissel Vian,

*Leder for Parat Kabinforbund, Anneli Nyberg, er bekymret for manglende opplæring.
Foto: Knut-Erik Mikalsen.*

*Leder i Norsk Pilotforbund, Petter Førde, sier det bare er én ting å gjøre når de opplever bråk i fly, gå ned på nærmeste flyplass.
Foto: Privat.*

”Det er viktig at selskapene stiller seg bak sine ansatte når slike situasjoner oppstår.

Petter Førde,
Leder for Norsk Pilotforbund

sier de fleste av tilfellene kan knyttes til alkohol eller andre rusmidler:

– Det viktigste er å få luket ut disse personene før de går om bord. Alle ledd, inkludert securitypersonalet, skal medvirke. Men i dag er jo de fleste portvaktene som før kunne avsløre folk som helst ikke burde få komme om bord, borte. Automatikken har overtatt, så strengt tatt behøver ikke reisende treffe andre mennesker enn i sikkerhetssjekken før de skal board, sier Vian.

Hun sier at det ikke alltid er like enkelt for personalet i gaten å unngå at bråkmakere slipper om bord.

– Mange er flinke til å ta seg sammen og skjule at de er beruset. Andre er mer utagerende, og da er det lettere for oss å hindre at de blir med hvis vi vurderer det slik at de kan komme til å bli et problem på flyvningen, sier Vian som mener at det er viktig at situasjonen ikke eskalerer hvis bråket først starter.

Leder for Norsk Pilotforbund, Petter Førde, mener det er et avgjørende preventivt grep at saker der passasjerer oppfører seg truende mot besetning og medpassasjerer blir håndtert konsekvent og resolutt. – Det er i praksis kabinbetjeningen som vurderer situasjonen hvis det oppstår problemer med en eller grupper av reisende. Får vi melding om en «unruly passenger», er det bare én ting å gjøre. Da går vi ned på nærmeste flyplass, sier Førde.

Han ser at god tilgang på alkohol på flyplassene og om bord kan være en årsak til at slike episoder oppstår.

Slike saker drøftes mye også i internasjonale pilotfora, både i IFALPA og IFT. Bråk på fly er et globalt fenomen og har vokst de senere årene.

– Før kunne vi løse opp i en slik situasjon hvis kapteinen tok seg en tur i uniformen bak for å snakke til dem som nektet å roe seg. Det var som regel nok. I dag har vi ikke anledning til å forlate cockpit for slike ting. Da må vi stole på kabinbetjeningen, sier Førde.

Bråkmakere må betale

Han forteller at kabinbetjeningen, der majoriteten av de ansatte er kvinner, ikke sjelden får hjelp fra mannlige medpassasjerer som må trå til for å bringe bråkmakere til ro.

– Det er viktig at selskapene stiller seg bak sine ansatte når slike situasjoner oppstår. Må vi gå ned for å kvitte oss med brysomme reisende på en Boeing 737, vet alle at det fort blir snakk om kostnader på 100 000 kroner og kanskje mer. Erstatningskravet rettes mot passasjerer, slik at det blir tydelig hvilken økonomisk risiko de som lager bråk løper, sier Førde.

Pilotlederen er imidlertid ikke fremmed for at det faktisk at flyene er blitt trangere og strippet for den servicen som før var knyttet til en flyreise, også er en medvirkende årsak til utviklingen.

– Å fly er en transportetappe inne i et trangt rør. Mange kan da falle for fristelsen å kompensere for en ubekvem situasjon med å ta seg noe for tørsten og kanskje håpe at de sovner. I dag har så å si alle råd til å fly, og det skal vi være glade for. Men det fører også med seg at det kommer folk om bord som ikke reiser ofte, og ikke er kjent med reglene som blant annet tilsier at det ikke er anledning til å nyte medbrakt, sier Førde.

Urutinerte passasjerer

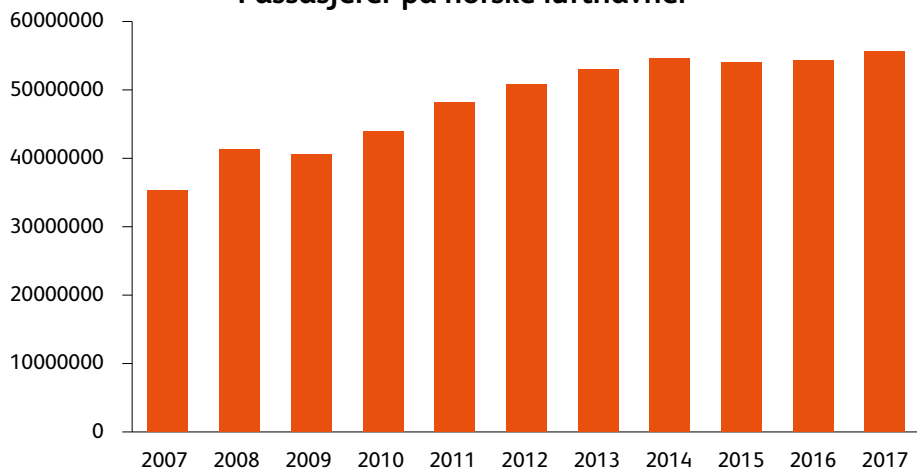
Også hos flyselskapene erkjenner man at det er betydelige utfordringer knyttet til «unruly passengers». Informasjonssjef Knut Morten Johansen i SAS sier bransjen jobber med situasjonen.

– Vi ser helt klart en uheldig utvikling. Det synes å være en klar felles forståelse for at lavere flypriser har introdusert nye grupper inn i flyene. Dette kan være vanskelig å omtale i særlig grad, men det aktualiserer betydningen av at personalet på bakken og om bord er godt trent og er oppmerksom på temaet i sitt daglige arbeid, sier Johansen.

Han sier flyselskapene har en klar hjemmel for å nekte passasjerer å fly om de ikke retter seg etter anvisningene, eller de synes å være lite skikket til å være med på flyvningen.

– Noen ganger kan det løses ganske enkelt med at man anbefaler vedkommende til å ta en kaffe og vente et par timer til

Passasjerer på norske lufthavner

Tall mottatt fra Luftfartstilsynet

neste avgang. Andre ganger må politiet på flyplassen kontaktes for å håndtere situasjonen. Relativt sett skjer dette veldig sjelden, men vi ser jo at noen tar ut aggresjonen for både vær og tekniske feil på noen som sitter i skranken og forsøker å hjelpe, sier han.

Hos Norwegian sier pressetalsmann Andreas Hjørnholm at selskapet så vel i opplæring og trening av kabinpersonale, og i selskapets crew-manualer, har klare instruksjoner for å sikre en god og sikker flytur for alle om bord.

Opplæringen også hos bemanningsselskapene følger en fast mal, og håndteringen av vanskelige passasjerer likeså.

– Hvis mannskapet vurderer at en eller flere passasjerer om bord kan være en fare for sikkerheten eller til sjenanse for andre under flyvningen, vil flyet bli satt på bakken og vedkommende overlatt til politimyndighetene, sier Hjørnholm. ■

Her er antall saker registret i nasjonal database med Unruly PAX.

	jan	feb	mar	apr	mai	jun	jul	aug	sep	okt	nov	des	sum
2007							2	5	1	2	3	1	14
2008		1	3	2	2	4	2	2	1		1	3	21
2009	2	1	3	3	4	2	1	2		3	5	2	28
2010	2	4	1	4	3	5	3	5	2	2	5	3	39
2011	3	3	1	3	3	3	3	2	5	5	7	5	43
2012	8	6	1	2	5	14	4	6	2	9	11	7	75
2013	2	4	5	10	9	8	5	7	4	9	9	6	78
2014	5	5	9	21	18	27	14	15	5	16	3	9	147
2015	6	10	6	16	3	9	14	16	12	13	11	5	121
2016	9	16	9	17	12	12	12	8	7	4	7	16	129
2017	7	9	11	7	8	11	13	15	12	10	8	12	123

Tall mottatt fra Luftfartstilsynet

Vekterkontroll

En vesentlig del av sikkerhetsarbeidet på norske flyplasser ivaretas av vekterne. Det er disse som blir tilkalt dersom reisende viser truende oppførsel mens de befinner seg på flyplassen.

Av: Knut-Erik Mikalsen

Kjell Frode Vik er sjef for selskapet NOKAS Aviation, som har security-oppgavet på blant annet Oslo lufthavn.

Ikke et stort problem i sikkerhetskontrollen

Han mener at det, i forhold til det store antall reisende, er relativt sjelden mannskap må bruke makt for å stagge «unruly passengers» på Gardermoen.

– Vi loggfører alle hendelser, og ut fra den senere tids oversikt kan jeg si at vi bare én-to ganger i måneden må håndtere slike passasjerer i sikkerhetskontrollen. Enda sjeldnere inne i terminalen, kanskje én gang i måneden, sier Vik.

Han vil ikke si noe om hvordan det er på andre flyplasser, men knytter bråk til alkohol eller annen form for rusmidler.

– Hvis et flyselskap melder inn til oss at de ønsker at en passasjer skal ut av flyet, hjelper vi til med det. For å sikre at denne personen ikke blir et videre problem, hjelper vi også vedkommende med å få tak i eventuell bagasje slik og at han eller hun kan forlate flyplassen. Vi pågriper ingen. Det er det bare politiet som gjør, sier Vik.

Piloter blir stående på bakken på grunn av for lang saksbehandlingstid i Luftfartstilsynet.

Norsk Pilotforbund (NPF) har mottatt bekymringsmeldinger fra flere medlemmer på til dels svært lang saksbehandlingstid på medisinske saker i Luftfartstilsynet. Forbundet har bedt om en redegjørelse, og saken er på nytt tatt opp i et møte med Luftfartstilsynets ledelse.

Kommentar av: André Skandsen, leder av sikkerhetskomiteen i NPF

Hvert år er det cirka 200 saker som krever særskilt medisinsk oppfølging i større eller mindre grad for at en pilot kan komme tilbake i tjeneste.

Luftfartstilsynet viser til at median saksbehandlingstid i medisinske spørsmål er på under 21 virkedager for klasse 1, noe som i seg selv ikke er spesielt urovekkende.

- Dette står likevel i sterk kontrast til de tilbakemeldingene NPF får fra enkelte medlemmer som får beskjed om inntil seks måneders behandlingstid.

I flere av disse sakene har piloten blitt klarert fra spesialister og eksperter i helse-

vesenet, men tilsynet ønsker å kvalitets-sikre disse vurderingene.

- Ordningen med legemend to til tre ganger i året antas å være en medvirkende årsak til hvorfor sakene dras ut i tid. NPFs bekymring deles i høy grad også av flyselskapene som har mangel på piloter.

NPF stilte direkte spørsmål til Luftfartstilsynet om hvordan denne tjenesten organiseres i våre nordiske naboland, og hvilken saksbehandlingstid det er der.

- Dette kunne Luftfartstilsynet ikke svare på. Tilsynet mener at de ved å ha ansatt en lege til (totalt to saksbehandlere) vil saksbehandlingstiden bli kortere så snart den nyansatte legen er kvalifisert og godkjent.

Der finnes ingen beredskapsplan dersom en eller begge av legene skulle si opp eller bli syke.

Tilsynet har ikke vurdert å benytte legene på Flymedisinsk institutt på Blindern (FMI) eller søke assistanse fra nordiske tilsynsmyndigheter for å avhjelpe situasjonen, verken på kort eller lang sikt.

- Luftfartstilsynet skylder på norsk forvaltningspraksis og mener dette er et hinder for å benytte FMI. Norsk Pilotforbund er absolutt ikke tilfreds med status eller forklaring fra Luftfartstilsynet og vil følge opp saken gjennom egne kanaler, men også i samarbeid med våre arbeidsgivere gjennom NHO Luftfart. ■

GPS-bortfall grunnet jamming fra Russland

Det har vært flere episoder med GPS-jamming etter at Norsk Pilotforbund (NPF) tok saken opp med Samferdselsdepartementet på Parats luftfartskonferanse i 2017. Slik det nå ser ut, er både departementet og forsvaret forberedt på at dette kan bli en regelmessig hendelse.

På NPFs spørsmål til statssekretæren i Samferdselsdepartementet svarer han at departementet er fornøyd med å benytte konvensjonelle backupsystemer som VOR (VHF Omnidirectional Range) og ILS (Instrument Landing System) ved bortfall av GPS, og departementet anser ikke jamming som et stort problem.

NPF har blitt kjent med at Luftfartstilsynet ved en tidligere anledning har anbefalt Samferdselsdepartementet å vurdere mer langsiktige alternative løsninger i form av eLORAN (Enhanced Long-Range Navigation) eller tilsvarende systemer. – Det ser imidlertid ut som at departementet står fast på at de tradisjonelle navigasjonssystemene er gode nok.

Norsk Pilotforbund er bekymret over denne holdningen som i all hovedsak er basert på økonomiske årsaker.

– GPS-jamming har potensielt store sikkerhetsmessige utfordringer. Der det ikke finnes ILS, vil man måtte belage seg på konvensjonelle «ikke-presisjons-innflyginger» med høyere risiko for CFIT (controlled flight into terrain). I tillegg fungerer ikke EGPWS (enhanced ground proximity warning system) og deler av radartjenesten, ADS-B (Automatic dependent surveillance).

NPF vil i tiden følge opp denne saken videre både mot Luftfartstilsynet, departementet og andre relevante politikere.

”GPS-jamming har potensielt store sikkerhetsmessige utfordringer.

Norsk Pilotforbund mener GPS-jamming potensielt har store sikkerhetsmessige utfordringer og etterlyser tiltak fra norske myndigheter.

Ny kortbaneforskrift

Norsk Pilotforbund (NPF) har sendt inn kommentarer og innspill til Luftfartstilsynets utkast til ny forskrift for kortbaneoperasjoner. Denne forskriften vil være tilgjengelig for alle operasjoner på kortbaner, også luftambulansetjenesten.

NPF støtter initiativet og er tilfreds med at det nå foreligger et utkast til drøfting.

– Forbundet er likevel noe usikre på om formatet, med et lite detaljert regelverk og en ikke bindende veiledning, er det rette konseptet for en slik forskrift.

Dersom det anses nødvendig med et eget regelverk, mener Norsk Pilotforbund dette burde være mer konkret og bindende for å ha den ønskede effekt.

– Etter NPFs mening har tidligere anbudsrunder vist at det til tider har vært generelt dårlig kunnskap om hvilke krav som forventes oppfylt i forbindelse med søknadsprosessen i form av trening, i tillegg til teknisk og operativ sertifisering, og dokumentasjon.

Et framtidig regelverk som i større grad enn i dag gjør Luftfartstilsynet til en aktiv rådgiver i en søknads- og oppstartsprosess, vil kunne binde opp store ressurser i tilsynet. – NPF anbefaler at regelverket stiller mer spesifikke og detaljerte krav, slik at tilbydere lettere kan danne seg et inntrykk av kompleksiteten i trening, restriksjoner, erfaringsnivå og oppfølging.

NPF har i denne saken fått verdifull faglig støtte og innspill fra Flight Safety Group i Widerøes Flygerforening (WFSG).

Måler vi produktivitet feil?

Veksten i produktivitet har falt de siste ti årene, ifølge offisielle tall. Men bildet kan se lysere ut. Målingene fanger ikke opp alle oppgavene vi gjør selv, som å sette sammen IKEA-møbler, betale i nettbanken eller bestille overnatting hos Airbnb.

Av: Claude R. Olsen

Den tradisjonelle måten å måle produktivitet på er basert på at du måler hvor mye varer du får produsert for en arbeidstime. Men hva skjer når det er en robot som gjør jobben, eller om kundene bruker fritiden til å gjøre tjenestene?

Usynlig produktivitet

Administrerende direktør Håkon Haugli i Abelia, NHOs forening for kunnskaps- og teknologibedrifter, ser at mange nye tjenester ikke kommer med i målingene av produktivitet. For eksempel når produksjon av musikk-CD-er blir erstattet av strømming av musikk fra nettet.

– Den gang en bedrift produserte et visst antall CD-er i en bestemt tidsenhet, ga det en produktivitetsgevinst. Men når vi i dag strømmer musikken som en tjeneste, er den helt usynlig i produktivitetsstatistikken, sier han.

Den store trenden er at ting som tidligere var produkter, nå blir tjenester. En avis du tidligere fikk på døra, får du digitalt som en tjeneste på nettet.

– Dette vil komme på mange områder, også dem som er helt uventet for oss, sier han.

Administrerende direktør Håkon Haugli sier at samfunnet ikke er blitt mindre produktivt de siste årene, sannsynligvis tvert imot.
Foto: Abelia.

Abelia har forsøkt å finne tall på hvor mye tjenestene betyr for produktiviteten, men har ikke funnet noen, rett og slett fordi ingen per i dag vet hvordan de skal måles.

Vi er ikke mindre produktive

Haugli ser at det er mye å hente på bedre produktivitet i offentlig sektor og i byggebransjen, slik produktivitetskommisjonen slo fas i sin utredning «Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskaps-

økonomi» i 2016, men mener bildet er mye mer sammensatt.

– Samfunnet er ikke blitt mindre produktivt de siste årene, sannsynligvis tvert imot. Det går for eksempel raskere å sjekke inn på flyplassen nå enn det gjorde før, uten at den tradisjonelle målingen av produktivitet fanger det opp, sier han.

Nye anvendelser

Digitaliseringen i helsesektoren er bare så vidt begynt. I dag kan du bestille time hos

”Den gang en bedrift produserte et visst antall CD-er i en bestemt tidsenhet, ga det en produktivitetsgevinst. Men når vi i dag strømmer musikken som en tjeneste, er den helt usynlig i produktivitetsstatistikken.

Administrerende direktør Håkon Haugli i Abelia

fastlegen via en app. Neste skritt vil være at du måler blodsukkernivå hjemme og legger inn dataene på en app. Da trenger du ikke lenger helsepersonell for å gjøre målingen. Dette er en effektivisering for samfunnet, men blir ikke registrert i produktivitetsmålingene.

Politikerne er opptatt av digitalisering i hele offentlig sektor. Den vil bety at vi som innbyggere må gjøre mer av jobben selv, via tjenester på nettet. Det vil frigjøre ressurser i det offentlige, men betyr ikke noe for produktiviteten.

Energi er et annet eksempel. Med solceller på taket kan forbrukerne selge overskuddskraft til nettet i én periode og kjøpe kraft fra nettet når de trenger det. Utfordringen er hvordan du skal måle produktiviteten som forbrukerne har når de produserer strøm på sitt eget tak.

Selv i industrien blir målingene feil. Når bilfabrikken erstatter personer med roboter og kunstig intelligens som produserer like mange biler, vil den målte produktiviteten gå ned, til tross for at overskuddet kan bli større.

Tar beslutninger på feil grunnlag

Haugli sier teknologien synes overalt bortsett fra i produktivitetsmålingene.

– Den virkelige bekymringen når det gjelder produktivitet, er at vi ikke forstår den verdenen vi lever i. Vi baserer beslutninger

på et næringsliv der produktivitet baseres på at et visst antall timeverk gir en viss mengde produksjon. Når tjenester produseres på en annen måte, fanger vi det ikke opp, sier Haugli.

Må legge til kundens produktivitet

Professor Tor W. Andreassen ved NHH Norges handelshøyskole mener dagens måte å måle produktivitet er mangelfull. For eksempel er målingene av produktivitet i Statistisk sentralbyrå (SSB) sett fra bedriftens side i form av hvor mye som blir produsert med et gitt antall timeverk. – De mangler kundens produktivitet. Et fremtidig produktivitetsmål bør inneholde både bedriftens produktivitet og kundens produktivitet, sier han.

Det vil innebære at dersom en bedrift øker produktiviteten, men det går på bekostning av kundens produktivitet, kan det i verste fall ende med et vesentlig fall den totale produktiviteten hvis kunden reagerer negativt på bedriftens endringer. – Hvis vi måler produktivitet feil, er det et formidabelt problem for fremtidig velferd.

Professor Tor W. Andreassen sier at hvis vi måler produktivitet feil, er det et formidabelt problem for fremtidig velferd. Foto: NHH.

Den langsiktige konsekvensen av selv marginale fall i produktiviteten er enorme. Jeg skulle ønske flombelysningen kunne settes på denne problematikken, sier Andreassen som har planer om å sette i gang en stipendiat til å finne målemetoder.

Produktivitetsparadokset

Andreassen med kolleger publiserte nylig en artikkel i Journal of Service Research om hva som lønner seg for en bedrift når den vil investere mer i teknologi rettet mot kunden. De nærmest snublet over det de kaller produktivitetsparadokset.

– Vi fant at en bedrift godt kan ta en reduksjon i produktiviteten i dag. For når kundeeffektene kommer frem i tid, vil inntektene mer enn kompensere for kostnadene på kort sikt, sier han.

Produktivitetsparadokset bryter med den klassiske forestillingen om at produktiviteten aldri må synke.

– Her snakker vi om hele virkemiddelapparatet til politikerne og måten de tenker på. De angriper fremtiden med tankemodeller fra Sauda smelteverk mens vi har en helt annen verdiskaping i dag, sier Andreassen.

Digitaliseringens «usynlige» gevinster

Professor Hilde C. Bjørnland ved BI peker på flere grunner til at mange land, Norge inkludert, har opplevd at produktivitetsveksten faktisk har avtatt utover 2000-tallet.

”I overgangen fra gamle til nye næringer vil vi kunne måle aktiviteten feil.

Hilde C. Bjørnland, Professor ved BI

*Professor Hilde Bjørnland mener at den teknologiske utviklingen ikke blir synlig i produktivitetsveksten for økonomien.
Foto: BI.*

Én er at økt sparing på grunn av eldrebølgen har gitt svak vekst i realinvesteringene, og med det lav produktivitetsvekst. En annen at gevinstene av tidligere teknologiske fremskritt nå er fullt ut utnyttet, og bidrar ikke lenger til økt produktivitet. – Men mye kan også tyde på at det er vanskelig å måle teknologiske fremskritt, særlig i denne andre maskinalderen. Ny teknologi fører til at hele næringer endres. Gjennom apper på mobiltelefonen bestiller vi Uber-drosjer som kjøres av privatpersoner, og vi leier sommerhus av

private gjennom Airbnb, skriver hun i en kronikk på BIs nettsider.

Så selv om den teknologiske utviklingen på en del områder ser ut til å gå raskere enn noen gang, blir det ikke er synlig i produktivitetsveksten for økonomien. – I overgangen fra gamle til nye næringer vil vi kunne måle aktiviteten feil, skriver Bjørnland.

Færre overnattingsdøgn på hotell eller færre turer med tradisjonelle drosjer vil i første omgang bety nedgang i verdiskaping i tjenesteytende næringer. Og inntil arbeidskraften har flyttet til andre yrkesgrupper, gir det også redusert målt produktivitet.

Husholdningene som leier ut huset sitt som sommerbolig, har likevel fått økt inntekt og kjøpekraft. Noen har tapt, mens andre har vunnet. Og turistene kommer til landet uansett, og de legger igjen penger – bare ikke på hoteller. De bor i et sommerhus på Tjømø eller en leilighet på Grünerløkka.

Vanskeligere å måle produktivitet

Administrerende direktør John-Arne Røttingen i Norges forskningsråd sier dagens målemetoder ikke fanger opp alle sider ved produksjonen og produktivitetsveksten. – Måleproblematikken øker etter hvert som det kommer inn flere størrelser i

produksjonen som er vanskelige å måle. Produksjon av tjenester og bruk av IKT i produksjonen er eksempler på forhold som gjør måling vanskeligere, sier han.

Et annet eksempel er forskning og kunnskap som produksjonsfaktorer. Røttingen peker på at både utdanning og forskning bidrar til økt produktivitet. De mange anslagene som er gjort for de økonomiske effektene av forskning, ender med å gi et positivt anslag for bidraget til produktivitet og økonomisk vekst. Men akkurat hvor mye det bidrar, er det ikke enighet om. – Hvis man fikk bedre grep på verdien av slike immaterielle produksjonsfaktorer, ville man kunne få produktivitetsberegninger som var bedre tilpasset en moderne kunnskapsøkonomi, sier Røttingen.

Stort utslag i Storbritannia

Charlie Bean, tidligere deputy governor i Bank of England, ledet arbeidet med en gjennomgang av Storbritannias økonomiske statistikk. I rapporten «Independent review of UK economic statistics: final report» fra 2016 konkluderte han med at dagens statistikk som ble laget for femti år siden, ikke holder mål. Den tar ikke opp i seg den digitale revolusjonen og endringene i måten bedrifter opererer på. – Økonomiske aktiviteter som tidligere bidro til BNP, blir nå erstattet av tjenester som enten er gratis eller betalt for med annonser og ikke av forbrukeren. Så ironisk nok kan BNP falle selv om mengden

*Administrerende direktør John-Arne Røttingen sier vi trenger produktivitetsberegninger som er bedre tilpasset en moderne kunnskapsøkonomi.
Foto: Norges forskningsråd.*

Produktivitetsvekst

Produktivitetsvekst for en næring (eller bedrift) betyr at produksjonen øker raskere enn bruken av innsatsfaktorer. Produktivitetsveksten er den delen av økningen i produksjon som ikke kan tilskrives den målbare økningen i ressursinnsats.

Det vanligste produktivitetsbegrepet er arbeidsproduktivitet (AP) som måler forskjellen mellom produksjonsveksten og veksten i arbeidsinnsatsen, målt ved for eksempel timeverk. Grunnen til at AP-begrepet er mye brukt, er at det er enklere å forstå og måle enn andre produktivitetsbegreper.

Men AP-begrepet er en dårlig indikator på generell teknologisk framgang. Til dette formålet er det i stedet vanlig å bruke begrepet total faktorproduktivitet (TFP). TFP-vekst beregnes som forskjellen mellom produksjonsveksten og veksten i alle innsatsfaktorer som bedriftene betaler for. AP-veksten er lik TFP-veksten pluss bidragene fra vekst i andre innsatsfaktorer per timeverk.

Kilde: NOU 2015:1

og kvaliteten på tjenester faktisk øker, sier Bean i en oppsummering.

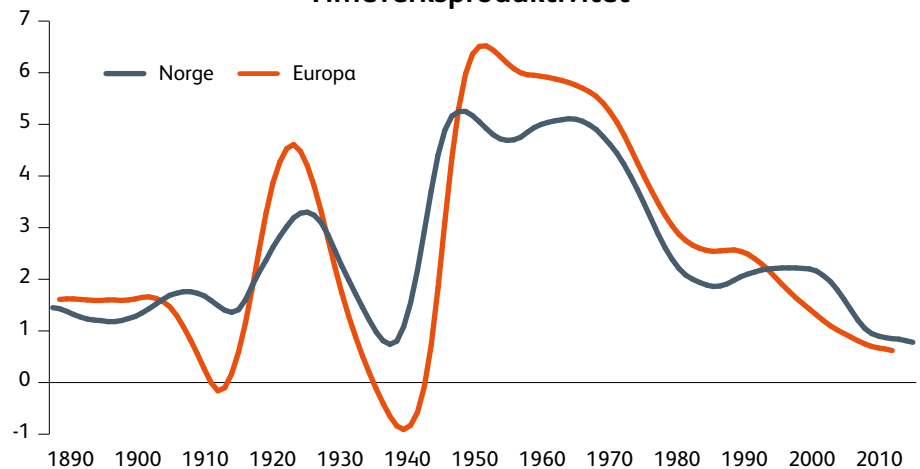
Før kjøpte du en reise i et reisebyrå, kjøpte et kart for å orientere deg dit du kom, og betalte for å ringe hjem. Alt dette bidro til brutto nasjonalprodukt (BNP). I dag bruker du mobilen og bestiller rom på Airbnb, bruker gratis kart fra Google og ringer gratis hjem på Skype.

I rapporten tar Bean med slike faktorer i regnestykket for BNP i Storbritannia i perioden fra 2007 til 2015. Beregningene viste at BNP ville øke med opptil trekvart prosent hvert år. Den gjennomsnittlige økonomiske veksten i Storbritannia var offisielt 1,2 prosent i perioden 2007 til 2015. Dersom den digitale økonomien ble lagt til, ville den årlige veksten komme opp i 1,9 prosent.

Endringen i produktivitet vil bli den samme som endringene i BNP, ifølge forsker Thomas Von Brasch ved SSB som tok doktorgraden på produktivitetmålinger.

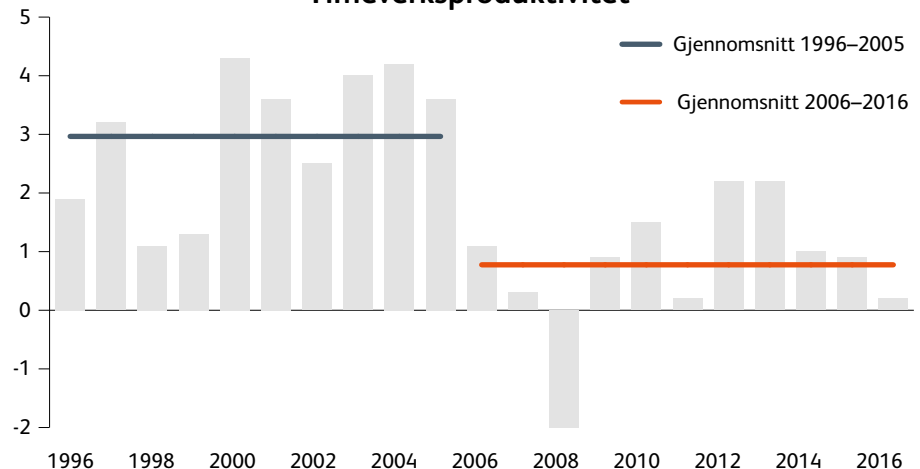
– Hvis BNP blir målt feil med X prosent, er feilmålet i produktivitet også X prosent, sier Brasch. ■

Timeverksproduktivitet

Årlig vekst i timeverksproduktivitet for markedsrettede fastlandsnæringer unntatt boliger i prosent.
Kilde SSB og Finansdepartementet.

Timeverksproduktivitet

Årlig vekst i timeverksproduktivitet i prosent. Alle næringer for Europa og alle næringer eksklusive olje og gass for Norge. Kilder: SSB og Bergeaud mfl. (2014).

Manglende likestilling på dagsordenen

På kvinnedagen, 8. mars i år synliggjorde Parat24 mangelen på likestilling i den politiske ledelsen av YS-forbundene og YS-sektorene. Nå settes problemstillingen på dagsordenen i YS, og Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud sier han vil følge opp valgkomiteen i Parat.

Av Arve Sigmundstad

YS-leder Jorunn Berland.
Foto Terje Bergersen

Tallene viser at YS har i underkant av 60 prosent kvinnelige medlemmer. I de 14 forbundene i YS er det 12 mannlige forbundsledere, og 2 kvinner. YS ledes av en kvinne, med to mannlige nestledere. De fem sektorene i YS ledes av fire politisk valgte menn, og én politisk valgt kvinne. – Dette er ikke hyggelige tall. Dette må vi ta på alvor og prøve å gjøre noe med, sier YS-leder Jorunn Berland

Flere forbund har landsmøter til høsten, og YS-lederen sier hun vil følge opp saken.

Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud sier at verken YS eller Parat kan skryte av å være best i klassen når det gjelder balanse mellom kjønnene, og at det er noe det må jobbes med for å forbedre.

– Parats valgkomité er i gang med sitt arbeid inn mot landsmøtet i Bergen i november. Jeg har hatt en innledende prat med dem og la selvfølgelig vekt på de vedtatte retningslinjene som valgkomiteen skal jobbe etter. Retningslinjene framholder blant annet at valgkomiteenes innstilling til verv så langt som mulig skal ta hensyn til en aldersmessig, kjønnsmessig, geografisk, regions- og sektorvis fordeling, sier Skjæggerud.

Overføring av statlige oppgaver

Stortinget har bedt regjeringen sørge for at ansvaret for planlegging og drift av fylkesvegene overføres fra Statens vegvesen til de nye regionene. Nå advarer hovedtillitsvalgt i Parat Jannike Hanssen mot konsekvensene som kan berøre over 1600 ansatte.

Av Arve Sigmundstad

Det er fylkeskommunene som i dag har ansvaret for alle fylkesvegopp-gavene etter vegloven. Gjennom en felles vegadministrasjon bruker fylkeskommunene Statens vegvesen for å utføre de fleste av sine fylkesvegopp-gaver. En ordning som har vært lovregulert i 125 år.

– Det er så stor usikkerhet om både kontraktsopplegg og de praktiske og økonomiske konsekvensene av en slik omlegging, at det ikke er forsvarlig å gjennomføre dette nå, sier Hanssen.

Hovedtillitsvalgt i Statens vegvesen for Parat, Jannike Hanssen. Foto: Ned Alley.

Hun sier det er helt avgjørende at på en rekke områder knyttet til sikkerhet og beredskap så må Statens vegvesen beholde et nasjonalt ansvar.

– Dette gjelder ikke minst beredskap knyttet til bru- og reservebrumateriell og faglig ekspertise knyttet til sikkerhet på veg i forbindelse med naturhendelser som skred og flom, sier Hanssen.

Stortinget avgjør Halden-reaktorens skjebne

Parat-tillitsvalgte har møtt Østfold-benken på Stortinget for å informere representantene om Halden-reaktorens fremtid. Tillitsvalgt på Institutt for energiteknikk (IFE), Nils-Olav Solum, sier det er viktig å ivareta dagens spesialkompetanse.

Av Trygve Bergsland

Solum mener det kan være nødvendig å starte opp igjen reaktoren i Halden for å kunne beholde sentrale ressurspersoner.

IFEs ledelse og styre er ifølge Solum også opptatt av å beholde kompetansen, men de legger opp

til at dette skal gjøres uten at Halden-reaktoren starter opp igjen. Det vil i så fall bety at staten må ta hele det økonomiske ansvaret for den nukleære delen av IFE.

Spesialrådgiver i Parat Kjell Morten Aune sier dagens kompetanse er avgjørende for eventuell videre drift, men også knyttet til en dekommisjonering.

– En dekommisjonering kan fort ta 20 år og vil koste mange milliarder kroner. Danskene startet en lignende jobb på Risø i 2000 og holder på ennå, sier Aune.

Parat-tillitsvalgt på Institutt for Energiteknikk (IFE), Nils-Olav Solum, sammen med nestleder i Parat, Vegard Einan, foran Stortinget. Foto: Parat.

Parats valgkomite ønsker forslag på kandidater

På Parats landsmøte 14. og 15. november skal det velges leder, nestleder, fem hovedstyremedlemmer og fire varamedlemmer. I tillegg skal det velges ny kontrollkomité med en leder, tre medlemmer og to varamedlemmer.

Valgkomiteen er i gang med sitt arbeid og ønsker innspill.

– Har du en Parat-kollega som er engasjert, inkluderende, liker organisasjonsarbeid og som har evnen til å se framover og tenke nye tanker? Da vil vi gjerne at du foreslår vedkommende til en plass i styret eller kontrollkomiteen, sier valgkomiteens leder Svanhild Meirud.

Hun sier valgkomiteen er opptatt av at Parat er en demokratisk fagforening.

– Det betyr også at vi ønsker å inkludere medlemmer fra et bredt spekter av bransjer, med forskjellig alder og fra hele landet, sier valgkomitelederen.

Meirud understreker at de som foreslås til verv i hovedstyre og kontrollkomité, må være spurt og ha sagt seg villig.

Parats valgkomité. F.v. Svanhild Meirud, Nils Henjum, Rune Berg og Gerd Bang-Johansen. Foto: Vette Daler.

Parat-seier i Høyesterett

Parat-medlem Raymond Venås fikk samme lønn som de fast ansatte, men vikarbyrået nekter å betale ham lønn i reisetiden. Nå har Høyesterett slått fast at innleide vikarer har krav på samme kompensasjon som det fast ansatte har.

Av Trygve Bergsland

Parat har ført denne prinsipielt viktige saken i tre rettsinstanser mot vikarbyrået Manpower og vunnet i alle.

Parat-advokat, Vette Rasmussen i Høyesterett. Foto: Vette Daler.

Parat-advokat Vette Rasmussen sier likebehandlingsprinsippet slår fast at vikarer innleid gjennom vikarbyråer skal ha samme lønns- og arbeidsvilkår som fast ansatte. – Dommen innebærer at arbeidsgivere ikke kan omgå likebehandling av vikarenes lønn ved å definere deler av lønna som noe annet en lønn. Det spiller derfor ingen rolle hva som står på lønnslippen, så lenge det i realiteten er en inntekt fra arbeidsgiver, sier han.

Manglende tollbemanning

Både stortingspolitikere, politi og tollansatte frykter at manglende bemanning i Tolletaten skal gå ut over kontrollen ved landets grenser. Parat-leder i politiet Unn Kristin Olsen sier Tolletatens operative evne i grensekontrollen er på et kritisk lavt nivå.

Tollansatte sier lav bemanning gjør at mistenkelige objekter får passere fritt over grensen, mens større aksjoner, myntet på de store kriminelle aktørene, nedprioriteres eller avlyses helt dersom det koster penger eller tar for lang tid.

Antall tollere reduseres
Leder i Norsk Tollerforbund Fredrik Støtvig bekrefter bildet.

– Vi er uforsvarlig tynt bemannet, og det går ut over samfunnssikkerheten, sier han til NTB.

Politiet deler Tollerforbundets bekymring. – Tolletatens operative evne i grensekontrollen er på et kritisk lavt nivå i deler av døgnet, sier Parat-leder i politiet Unn Kristin Olsen til NTB.

Hun frykter at økt innførsel av blant annet narkotika og menneskesmugling blir konsekvensen, noe som igjen vil føre til økt arbeidsmengde for politiet.

– Vi anser det som svært lite samfunnsnyttig at politiets ressurser må brukes på oppgaver som egentlig ligger til en annen

statlig etat. Jo færre tollere i arbeid, jo mer behov er det for økt mannskap i politiet, sier Olsen, som viser til at politiet, i likhet med Tolletaten, skal effektiviseres og allerede har stramme budsjetter å forholde seg til.

Leder for Parat Politiet, Unn Kristin Olsen. Foto: Trygve Bergsland.

Motordepot og testcelle for F35 på Rygge

AIM Norway starter arbeidet med motordepot og testcelle for F35 på Rygge. Et viktig skritt på veien for å bevare kompetansemiljøet i AIM, sier Parats nestleder Vegard Einan.

Daglig leder i AIM Ove Haukåsveen sier AIM har kjøpt tomt på Rygge militære flyplass av Forsvarsbygg, og kontrahert AF-Gruppen til å bygge verkstedbygg samt Pratt & Whitney til å sette opp en komplett testcelle, inkludert bygg. – Dette har vært en lang og svært krevende prosess for selskapet, som har pågått siden 2012. Det er derfor ekstra gledelig at vi nå kan starte bygging, sier Haukåsveen til Parat24.

Vegard Einan, nestleder i Parat, har sammen med de tillitsvalgte på AIM Norway lenge jobbet for at kompetansemiljøet ved AIM skal ivaretas og styrkes etter Forsvarets overgang fra F16 til F35.

– Dette er et viktig skritt i riktig retning. Nå vil vi intensivere arbeidet for at AIM også skal få vedlikeholdet av skrogene på F35 flyene. Ikke minst av hensynet til sikkerhet og beredskap er det viktig at vi kan utføre dette arbeidet i Norge, sier Einan.

Ingen endring i yrkesfagene for tannhelse og apotek

En ny struktur med tidligere spesialisering for en rekke yrkesfag i videregående skole vil bli innført høsten 2020. Dette gjelder imidlertid ikke i utdanningen for tannhelsesekretærer og apotekteknikere.

Av Trygve Bergsland

Gjennom Utdanningsdirektoratet og Faglig råd for helse- og oppvekstfag (FRHO) har Farmasiforbundet og Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF) jobbet for å utvikle kvaliteten i utdanningen av helse- og oppvekstfagene på videregående nivå.

Leder for Tannhelsesekretærenes Forbund, Gerd Bang-Johansen. Foto: Trygve Bergsland.

Leder for ThsF, Gerd Bang-Johansen, sier arbeidsgruppen i Faglig råd har gitt en innstilling til Utdanningsdirektoratet, der de ønsker en utdanningsmodell med obligatorisk og standardisert praksis og spesialisering fra Vg2.

– Vi mener spesialiseringen må starte tidligere enn i dag for å møte dagens og framtidens kompetansebehov hos tannhelsesekretærer. Det er tydeligvis Utdanningsdirektoratet uenige i og har ikke imøtekommet våre råd, sier en skuffet Bang-Johansen.

Parat avholder landsmøte i november

Parat arrangerer landsmøte 14. og 15. november 2018 i Bergen. Landsmøtet avholdes hvert tredje år og skal kunngjøres med minst tre måneders varsel. Medlemmer som ønsker saker behandlet på landsmøtet, må sende inn forslag før 5. september.

Av Trygve Bergsland

Ifølge kunngjøringen fra Parat kan alle grupper med 15 medlemmer eller flere velge representant til landsmøtet. Grupper med færre medlemmer må samarbeide med andre for å få til det samme.

På nettsidene til Parat og Parat24 vil medlemmer få mer informasjon nærmere årsmøtedato.

Parat forsvar

Pefo som har organisert sivile og militært ansatte i forsvarssektoren, ble i april en del av Parat og skiftet samtidig navn til Parat forsvar. Forbundet har rundt 2700 medlemmer, der hovedvekten av medlemmene er i Forsvaret.

Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud ønsker den nye underorganisasjonen velkommen til Parat-familien. – Forbundet har allerede en lang og stolt historie. Nå har de lagt forholdene til rette for nye kapitler i denne historien. Jeg er sikker på at vi sammen vil skape en kraftfull organisasjon i Forsvaret spesielt og forsvarssektoren generelt som er tilpasset de endringene som skjer i etaten og i arbeidslivet for øvrig, sier Skjæggerud.

Forbundsleder i Parat forsvar, Johan Hovde, er glad for kongressens vedtak om å melde forbundet inn i Parat.

Han mener vedtaket utelukkende er positivt for forbundet og medlemmene.

– Beslutningen om sammenlutning med Parat vil være en betydelig styrke for våre medlemmer. Vi vil også kunne bli en betydelig aktør innen forsvarsrelaterte virksomhetsområder, sier Hovde.

Forbundsleder i Parat forsvar, Johan Hovde, ønskes velkommen av Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud. Foto: Vette Daler.

EU vil forby mye plast

EU-kommisjonen går inn for forbud mot q-tips, sugerør, bestikk og tallerkener av plast. Kommisjonens utgangspunkt er at all engangspplast bør forbyes hvis det finnes rimelige alternativer som er lett tilgjengelige.

Forbudet inngår i en større pakke med tiltak som EU-kommisjonen nå foreslår

for å få ned plastforsøplingen i Europa. Blant de øvrige forslagene er et krav om nasjonale tiltak for å få ned bruken av matemballasje og drikkeglass av plast. EU-kommisjonen krever også at minst 90 prosent av alle plastflasker må resirkuleres.

Forslaget er stemplet «EØS-relevant». Det betyr at de nye reglene i utgangspunktet også skal omfatte Norge.

Felles arbeidstilsyn i EU

EU-kommisjonen vil opprette et felles arbeidstilsyn for å holde europeiske bedrifter i ørene. Det nye kontoret skal i første rekke bistå nasjonale arbeidstilsyn i saker der det er snakk om grensekryssende virksomhet. Det er i dag 17 millioner europeere som bor eller arbeider i et annet EU-land enn hjemlandet.

Planen er at tilsynet skal ha rundt 140 ansatte og et årlig budsjett på drøyt 50 millioner euro, tilsvarende 478 millioner kroner.

Norden vil samarbeide om 5G

De nordiske statsministrene har signert en intensjonsavtale om å samarbeide om den nye 5G-teknologien.

Intensjonsavtalen innebærer at landene skal samarbeide for å skape en felles handlingsplan slik at 5G kan innføres tidlig i de nordiske landene. Det inkluderer blant annet at man vil stimulere utviklingen av nye testanlegg, koordinering av 5G-frekvenser innen regionen samt fjerning av hindre for utvidelse av 5G.

Mindre avskoging i Amazonas

Avskogingen i den brasilianske delen av Amazonas ble redusert med 12 prosent i 2017. I tiden som har gått siden partnerskapet med Norge ble innledet og landet gjennomførte store skogreformer, er den årlige avskogingen redusert med 60 prosent. Til sammen skal atmosfæren ha blitt spart for utslipp av omkring 5 milliarder tonn CO₂.

Google avslutter samarbeid med Pentagon

Nærmere 4000 Google-ansatte undertegnet i april et opprop mot samarbeidet med det amerikanske forsvaret, og flere har også sagt opp i protest. De ansatte viser blant annet til Googles slagord «Ikke vær ond» og nekter å bidra til USAs krigføring i andre land gjennom det som er døpt Prosjekt Maven.

Prosjekt Maven går ifølge Gizmodo ut på å utvikle ny teknologi for å analysere og gjenkjenne mennesker og gjenstander i dronevideoer.

”Utfallet av saken vil få
prinsipiell betydning for hele
norsk arbeidsliv.

Unio

Kamp om arbeidsgiver- ansvar i Høyesterett

Parat er forberedt på kamp og samler hovedorganisasjonene når Høyesterett til høsten skal behandle Parat-anken i en sak om reell arbeidsgiver, en sak som prinsipielt berører alle bransjer og virksomheter i Norge.

Av: Tellef Øgrim

YS, LO og Unio trer inn som såkalte partshjelpere for Parat i Høyesterett-saken. Grunnen er at fagbevegelsen oppfatter spørsmålene som skal avklares som avgjørende for framtidens stillingsvern.

Betydning for norsk arbeidsliv

Unio, hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede, skriver i sitt innlegg til Høyesterett at det som skal avklares er helt sentralt for Unios viktigste oppgaver som fagorganisasjon. – Ankesaken gjelder spørsmål av generell art som ligger i kjernen av de interesser Unio skal ivareta som fagforening for medlemmene. Utfallet av saken har betydning for hvor effektivt stillingsvernet i norsk rett vil være framover. Potensielt berører ankesaken derfor interessene til alle medlemmer av Unio.

Unio er Norges nest største hovedorganisasjon med 360 000 medlemmer. Hovedorganisasjonen har 13 forbund, blant andre Utdanningsforbundet, Norsk

Sykepleierforbund, Forskerforbundet og Politiets Fellesforbund.

Unio mener at «det endelige utfallet av saken vil få prinsipiell betydning for hele norsk arbeidsliv».

Truet stillingsvern

I innlegget beskriver Unio utviklingen av stillingsvernet slik: «*Stillingsvernet utfordres av nye og uoversiktlige organisasjonsformer, flytting av arbeidsgiveransvar internt i selskapsstrukturen, inngåelse av lange kontrakt-skjeder og etablering av bemanningsforetak som leier inn personell til mor- og datterselskap. Slike disposisjoner, kombinert med etablering av uoversiktlige, selskapsrettslige konstruksjoner, har skutt fart. Utviklingen truer et effektivt stillingsvern, blant annet fordi plasseringen av det formelle arbeidsgiveransvaret bevisst eller ubevisst ikke ses i sammenheng med hvem som reelt sett har innflytelse over arbeidsforholdene.*»

To temaer av stor betydning

Det er de prinsipielle sidene ved saken

som har brakt resten av fagbevegelsen inn i saken. Edvard Bakke er LOs advokat på saken. Høyesteretts behandling av anken vil ifølge Bakke avklare rettstilstanden i «to temaer av stor betydning for arbeidstakers ansettelsesforhold».

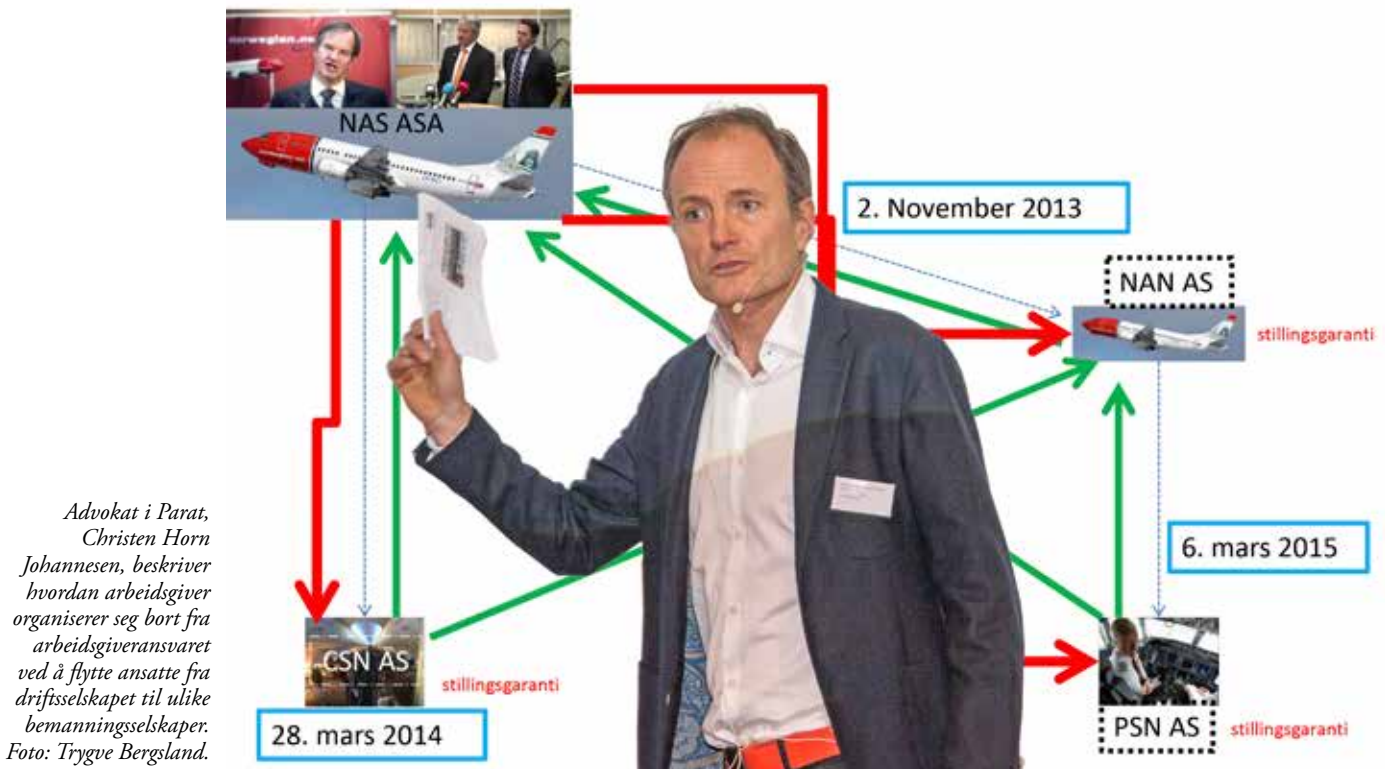
For det første vil det ifølge LO komme en avklaring av hva som kan begrunne at andre enn den formelle arbeidsgiveren skal regnes som reell arbeidsgiver. – For det andre vil en behandling av anken bidra til en klargjøring av rettstilstanden med hensyn til grensedragningen mellom innleie og entrepriser i konsernforhold, og innholdet av normen «åpenbart urimelig» i arbeidsmiljøloven paragraf 14-14 første ledd, skriver Bakke til Parat-bladet.

Disse rettslige problemstillingene har ifølge LO de senere år i økende grad blitt aktuelle i det norske arbeidslivet.

Viktig for fellesskapet

Problemstillingene har så vel individualrettslige som kollektivrettslige implikasjoner.

Den rette arbeidsrettslige karakteristikk av dette?

For den enkelte ansatte handler saken, ifølge LO, om «den enkelte arbeidstakers rett til et trygt ansettelsesforhold».

De kollektive konsekvensene er blant annet beskrevet i LOs handlingsprogram som peker på at: «... utviklingen i arbeidslivet bidrar til at den norske arbeidslivsmodellen utfordres blant annet som følge av at konsekvensen er at organisasjonsgraden svekkes og derved tariffavtalenes betydning».

– At LO og Norsk Flygerforbund har erklært partshjelp, bidrar til å synliggjøre at saken har betydning utover den konkrete saken til dem som er omfattet av søksmålet. I saker av generell betydning forekommer det, som her, at man erklærer partshjelp til fordel for parter i andre organisasjoner, skriver Bakke.

Viktig bekreftelse

Pilot Trond Torgersen er en av de elleve som står bak anken etter nederlaget i lagmannsretten. Han har fløyet for Norwegian i 20 år og er glad for støtten

fra alle hovedorganisasjonene, og tar den som en bekreftelse på at kreftene han har brukt på denne saken de siste årene har vært brukt til en god sak.

– Jeg tar det som en bekreftelse på at vi kjempet en viktig sak, sier Torgersen.

Han tror at støtten fra en samlet fagbevegelse vil kunne øke den politiske og prinsipielle betydningen saken har. – Jeg vil tro at politiske myndigheter ikke kan unngå å fatte interesse for saken nå. Riktignok har jeg inntrykk av at den sittende regjeringen i utgangspunktet ikke er så opptatt av å hjelpe oss, men det blir vanskeligere for dem å ignorere dette spørsmålet nå, sier Torgersen.

Avklart i løpet av desember

Parat-advokat Christen Horn Johannesen sier at partshjelpen, eller støtten, fra YS, LO og Unio har bidratt til at saken blir avklart i vår øverste domstol.

– Det har klart styrket sakens mulighet til å slippe inn til full behandling i Høyesterett. Dessuten vil partshjelpen

styrke oss i forberedelsene og gjennomføringen. Partshjelpserklæringene og bredden i støtten underbygger vårt syn om at saken reiser problemstillinger med betydning for hele det norske arbeidslivet, sier Horn Johannesen.

– Er det en måte å legge et element av politisk press på retten?

– Nei, ikke et politisk press, men tydeliggjøring av at dette er en viktig sak for Høyesterett og det mandat de har som en maktfaktor i Norge, sier Parat-advokaten.

– Hvor lang tid må man regne at det går før Høyesterett fatter sin beslutning i saken?

– Saken kommer opp fra 23. oktober til 1. november, der hovedforhandlingene går over syv dager, som er relativt langt. Deretter ca. fire uker før dom foreligger, altså i løpet av desember 2018, sier Horn Johannesen. ■

*EUs arbeidskommissær Marianne Thyssen sier det nye byrået vil være avgjørende for å sikre et velfungerende europeisk arbeidsmarked.
Foto: EU-kommisjonen / Lukasz Kobus.*

Statsminister Erna Solbergs ønsker en EU-koordinering av arbeidsmarkedskontrollen velkommen, her sammen med EU-kommisjonens president Jean-Claude Juncker i Brussel. Foto: Etienne Ansotte.

EUs arbeidsmarkedsbyrå

Mens den opphetede debatten om EUs energibyrå ACER gikk med full styrke i Norge, la Europakommisjonen fram et forslag om å opprette et arbeidsmarkedsbyrå innenfor det europeiske fellesskapet.

Av: Sverre Bjørnholt

Det nye byrået vil, om det går gjennom beslutningsprosessene i EU, være etablert fra 2019 med 140 medarbeidere med et årlig budsjett på drøyt 50 millioner euro og være fullt ut operativt i 2023.

Kamp mot arbeidskrim

Det var under EUs sosiale toppmøte i Gøteborg i november i fjor at EU-kommisjonens president Jean-Claude Juncker og de europeiske lederne ble enige om at «den europeiske søylen for sosiale

rettigheter» skulle etableres. Og i mars i år ble det besluttet at nettopp et europeisk arbeidsmarkedsbyrå skal være en av grunnpillarene i dette prosjektet.

En av dem som skal ha innvirket sterkt på dette utspillet, er vår egen statsminister Erna Solberg. I forkant av toppmøtet i Gøteborg skrev hun på vegne av regjeringen et brev til EU, der hun tok til orde for en felles kamp mot den omfattende kriminaliteten i det europeiske arbeidslivet.

Statsminister Solberg hevder at erfaringene i Norge tyder på at arbeidslivskriminaliteten er blitt mer omfattende og sterkere organisert enn tidligere. Hun mener sakene ofte har internasjonale forgreining, og i mange tilfeller er det rene kriminelle nettverk som stadig flytter seg hurtig fra land til land.

EUs arbeidskommissær Marianne Thyssen sier til NTB at byrået vil være avgjørende

for å sikre et velfungerende europeisk arbeidsmarked.

Dette vil hjelpe mennesker og bedrifter som flytter på seg, til å finne riktig informasjon, og det vil styrke samarbeidet mellom medlemslandene for å håndheve rettferdighet og effektive regler, sier hun.

Europeisk arbeidstilsyn

Men hva er nå ELA? Ifølge eksperter skal byrået bli et slags europeisk arbeidstilsyn for å bedre samarbeide om arbeidslivsspørsmål og utgjøre en del av EUs arbeid med å styrke arbeidernes sosiale rettigheter innenfor det europeiske fellesskapet.

Ifølge Europabevegelsen bor og arbeider i dag 17 millioner EU-borgere i et annet EU-land enn sitt eget. Det er dobbelt så mange som for ti år siden. I tillegg pendler daglig 1,7 millioner EU-borgere til et annet land.

Stortingsrepresentant og leder av Europa-bevegelsen, Heidi Nordby Lunde (H), mener et europeisk arbeidsmarkedsbyrå er et skritt i riktig retning. Foto: Hans Kristian Thorbjørnsen.

Leder i Nei til EU, Kathrine Kleveland og Sp-leder Trygve Slagsvold Vedum krever at Norge bruker vetoretten mot et arbeidsmarkedsbyrå i EU. Foto: SP.

Byråets arbeidsoppgaver blir å takle utfordringene i et voksende arbeidsmarked som krysser nasjonale landegrenser. Det betyr at byrået skal gi informasjon om de rettigheter arbeidstagere og selvstendig næringsdrivere har om de arbeider i et annet medlemsland.

En annen arbeidsoppgave er å støtte samarbeid mellom nasjonale myndigheter og sikre at EUs felles regler forstås og håndheves på en rettferdig og effektiv måte på tvers av bransjer.

Grenseoverskridende inspeksjoner

Det er også meningen at byrået skal gjennomføre felles grenseoverskridende inspeksjoner med nasjonale myndigheter for å forhindre svindel og misbruk. Dessuten skal byrået mekle og legge til rette for løsninger av grensekryssende tvister. Dette kan blant annet skje hvis et selskap setter i verk omstruktureringer eller masseoppsigelser som rammer ansatte i flere land i Europa.

Årsaken til EU-framstøtet er en stadig stigende misnøye innen EU-landene om at unionen er tynget av stor arbeidsløshet,

sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og tyngende fattigdom. Det er lenge krevd tiltak som kan få bukt med disse problemene. Ifølge EU-lederne skal arbeidsmarkedsbyrået være et skritt på veien. Nå vil EU-kommisjonen ifølge NTB følge opp med et formelt lovforslag.

Vedum krever veto

Det gikk ikke mange dager etter signalene kom fra Brussel før debatten tok seg opp i Norge. En av dem som varsler kamp mot det nye byrået, er senterpartileder Trygve Slagsvold Vedum. Han mener at regjeringen i dette tilfellet må bruke sin vetorett.

– Det norske arbeidsmarkedet fungerer i hovedsak meget bra, og det er ingen grunn til at vi skal gi fra oss kontrollen over det. Ingen aktører på det norske arbeidsmarkedet ønsker EU inn, sier Vedum til Klassekampen.

Heller ikke lederen i Nei til EU, Kathrine Kleveland, er begeistret for EUs nye framstøt på det europeiske arbeidsmarkedet.

– Det er i beste fall naivt å tro at et eget EU-byrå, som ikke bryr seg om annet enn EU-rettens minimumsbestemmelser, skal

bli et bolverk mot sosial dumping, hevder Kleveland overfor FriFagbevegelse.no.

Støttespillere

I et blogginnlegg skriver Robert R. Hansen, LOs seksjonsleder for Europa, at han ønsker forslaget om et arbeidsmarkedsbyrå innen EU velkommen.

Han mener det vil styrke trepartssamarbeidet, og at innføringen av et slikt byrå vil styrke arbeidslivspartenes innflytelse på det arbeidet som gjøres i arbeidet mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Også lederen av Europabevegelsen, Heidi Nordby Lunde, er begeistret over at EU tar tak i problematikken innen arbeidslivsområdet i Europa. Hun mener forslaget om å opprette et arbeidsmarkedsbyrå innen Europa er et viktig skritt i retning av et mer sosialt Europa.

– Fri flyt av varer, handel og tjenester har vært positivt, men vi må erkjenne at det ikke har vært godt nok regulert og har bidratt til utfordringer mellom land. Nå tar EU grep for å løse de problemene, sier Nordby Lunde. ■

Ferietid og ferieloven

Ferie er for de fleste sol, sommer og tid sammen med familie og venner. Valg av tid for avvikling av ferie kan av og til skape noen problemer på arbeidsplassen. Vet du hvilke regler som gjelder dersom du blir syk i ferien, eller hvor mange feriedager du har rett til?

Av: Lene Liknes Hansen og Eva Borhaug

I et harmonisk arbeidsforhold vil partene som regel bli enige om når ferien skal tas ut og hvor lang ferie man tar om gangen. Det vil også være naturlig for arbeidsgiver å forhøre seg med arbeidstaker når man ønsker å ta ut ferie.

Hvor mange feriedager har du krav på?

Ferieloven legger opp til at arbeidsgiver skal drøfte feriefastsettingen med den enkelte arbeidstaker eller med de tillitsvalgte. Arbeidstaker kan kreve å få underretning om feriefastsettingen tidligst mulig og senest to måneder før ferien starter, såfremt ikke særlige grunner er til hinder for dette. Både underretning senest to måneder før og drøftingsplikten er såkalte ordensregler, noe som betyr at det ikke får noen konsekvenser dersom arbeidsgiver unnlater å følge disse reglene.

Alle, uansett stillingsprosent, har rett på fire uker og én dag ferie (25 virkedager – ferieloven opererer med lørdag som virkedag). I tillegg har de fleste som er omfattet av en tariffavtale rett på fem ukers ferie (30 virkedager). Ved bytte av jobb eller tiltredelse i ny jobb, har man som hovedregel rett til full ferie dersom man starter å jobbe i den nye stillingen senest 30. september i ferieåret. Arbeidstakere som tiltrer etter denne datoen har kun rett på ferie i seks virkedager. Begge tilfeller forutsetter imidlertid at det kan godtgjøres at full ferie ikke allerede er avviklet hos annen arbeidsgiver tidligere samme år.

Fyller du 60 år i løpet av ferieåret, har du rett på seks virkedager ekstra ferie. Denne ekstraferien kan tas ut akkurat som det passer deg, enten samlet eller med en eller flere dager om gangen. Deles ekstraferien, kan du imidlertid bare kreve å få fri så mange arbeidsdager som du normalt har i løpet av en uke. Du skal gi arbeidsgiver minst to ukers varsel før avvikling av denne ekstraferien.

Vær oppmerksom på at fridager i turnusarbeid eller deltidarbeid også regnes som feriedager i ferieperioden. Disse dagene går altså til fradrag i ferietiden.

Er du usikker på hvor lang ferie du har rett på, kan du sjekke med HR-avdelingen eller personalansvarlig.

Når skal ferien tas ut?

Det er mest vanlig å ta ut størsteparten av ferien i skoleferien. Hovedferieperioden etter ferieloven regnes fra 1. juni til 30. september. I denne perioden har arbeidstaker rett på tre uker sammenhengende ferie. Det er likevel arbeidsgiver som til syvende og sist bestemmer når ferien skal tas ut dersom partene ikke blir enige. Restferien kan også kreves tatt i sammenhengende arbeidsdager. Arbeidsgiver kan altså få problemer med å dele opp denne ved for eksempel å si at arbeidstaker må ta ut tre feriedager i påskeuken og to dager i romjulen. Har man den femte ferieuken vil dette bli enklere for arbeidsgiver. Her kan arbeidsgiver kreve at arbeidstaker tar

ut restferien samlet i påskeuken og deretter den avtalefestede ferien samlet i for eksempel romjulen.

Dersom ferien er fastsatt og du som arbeidstaker har mottatt informasjon om dette, kan arbeidsgiver som hovedregel kun endre tiden for ferie dersom dette er nødvendig på grunn av uforutsette hendelser som vil skape vesentlige driftsproblemer og det ikke kan skaffes stedfortreder. Endringer skal drøftes, og arbeidstaker kan kreve erstatning for dokumenterte merutgifter dersom avtalt ferie endres. Arbeidstaker plikter i så tilfelle å gi opplysninger om merutgiftene i drøftingene. Dersom man ikke gjør det, får man kun dekket merutgifter i den utstrekning de fremstår som nærliggende følger av omleggingen.

Disse reglene om endring av ferie gjelder likevel ikke dersom ferien endres som følge av ferieavvikling i oppsigelsestid eller ferieavvikling ved sykdom, permisjon, arbeidskamp eller lignende.

Ferieavvikling i oppsigelsestid

Dersom du har sagt opp stillingen din, kan du be om uttak av ferie i oppsigelsestiden. Dette krever enighet fra arbeidsgiver. Arbeidstaker kan kreve tre uker i sammenheng dersom oppsigelsestiden er i hovedferieperioden. Tiden for fastsatt ferie kan ikke uten arbeidstakers samtykke endres på grunn av oppsigelse, med mindre det er nødvendig på grunn

av uforutsette hendelser og dette vil skape vesentlige driftsproblemer der det ikke kan skaffes stedfortreder.

I situasjoner hvor arbeidsgiver har gått til oppsigelse av arbeidstaker, kan arbeidsgiver kreve at arbeidstaker tar ut ferie i oppsigelsestiden, men kun dersom oppsigelsesfristen er tre måneder eller lengre. Ved kortere oppsigelsesfrist må arbeidstaker samtykke i at ferien blir lagt i oppsigelsestiden. Dersom arbeidstaker og arbeidsgiver allerede før oppsigelsen har avtalt ferie som faller i oppsigelsestiden, kan arbeidstaker likevel motsette seg utvikling av ferie i denne perioden.

Arbeidstaker kan uansett kreve at ferie avvikles før oppsigelsesfristens utløp, hvis det etter dette tidspunktet ikke er tid til å avvikle ferie innenfor hovedferieperioden eller ferieåret. Arbeidstaker som selv sier opp sin stilling etter 15. august, kan likevel ikke kreve at ferie legges til tiden før 30. september.

Hva om du blir syk i ferien?

Det hender at man blir syk i ferien. Hvordan skal man da forholde seg? Man må her skille mellom sykdom som oppstår før avtalt ferie starter og sykdom som oppstår i selve ferien.

Dersom arbeidstaker blir syk før ferien starter, kan man kreve at ferien utsettes til senere i ferieåret. Kravet må dokumenteres med legeerklæring og fremsettes senest siste arbeidsdag før ferien starter.

Blir man syk mens man har ferie, kan man kreve at et tilsvarende antall virkedager ferie utsettes og gis som ny ferie senere i ferieåret. Igjen må kravet dokumenteres med legeerklæring og må fremsettes uten ugrunnet opphold etter at arbeidet er gjenopptatt. Er man fortsatt syk etter at ferien er avsluttet, bør man så snart som mulig melde fra til arbeidsgiver om at man krever ferien utsatt. Dette kan for eksempel gjøres samtidig som man sender inn

sykemelding. Går det for lang tid, risikerer du å tape kravet om utsatt ferie.

Ferieavvikling under foreldrepermisjon

Arbeidsgiver kan ikke, uten arbeidstakers samtykke, legge ferie til permisjonstid hvor det ytes foreldrepenger etter folketrygdloven. Dette gjelder imidlertid ikke hvis man kun har gradert permisjon. Tilsvarende krav til samtykke ved ferie i permisjonstiden gjelder for fedre og andre omsorgspersoner som har permisjon i tilknytning til fødsel etter arbeidsmiljølovens bestemmelser om omsorgspermisjon.

Arbeidstaker kan likevel kreve å avvikle lovbestemt ferie i løpet av permisjonstid hvor det ytes foreldrepenger, slik det er beskrevet i folketrygdloven paragraf 14-9 om full foreldrepermisjon og paragraf 14-16 om gradert foreldrepermisjon.

Faller permisjonstid sammen med allerede fastsatt ferie, kan arbeidstaker kreve utsettelse av de feriedagene som omfattes av permisjonstiden.

Overføring av ferie

Ifølge ferieloven kan man avtale med arbeidsgiver å overføre inntil tolv

virkedager av den lovfestede ferien til neste ferieår. Det samme gjelder den avtalefestede ferien. Dette innebærer altså at man kan avtale å overføre inntil 17 virkedager (14 arbeidsdager) totalt til neste ferieår, noe som må avtales skriftlig med arbeidsgiver.

Ferie som i strid med lovens bestemmelser eller på grunn av sykdom eller foreldrepermisjon ikke er avviklet ved ferieårets utløp, skal overføres til neste ferieår. Hvis arbeidsgiver er skyld i manglende ferieavvikling, kan arbeidstaker kreve erstatning. Husk at arbeidsgiver plikter å sørge for at arbeidstaker tar ut minst 25 virkedager i ferie hvert år, og at arbeidstaker har tilsvarende plikt til å avvikle disse feriedagene.

Rett til forskuddsferie

Man har rett til skriftlig å avtale forskuddsvis avvikling av ferie i inntil tolv dager.

Feriepenger

Feriepenger fra arbeidsgiver beregnes på grunnlag av lønn som er utbetalt i opptjeningsåret. Ved vanlig ferieavvikling får man utbetalt feriepenger av lønn opptjent året før. Dersom arbeidsforholdet avslut-

tes, vil man ha krav på å få feriepenger utbetalt også for året man blir oppsagt, uavhengig av om det er tatt ut ferie det året.

Den vanlige proSENTSatsen er 10,2 prosent av feriepengegrunnlaget. Arbeidstakere som omfattes av en tariffavtalt femte ferieuke har en proSENTSats på tolv prosent. For arbeidstakere over 60 år med rett til ekstraferie forhøyes proSENTSatsen ytterligere med 2,3 prosent.

Forholdet mellom ferie og feriepenger

En vanlig ordning er at arbeidsgiver utbetaler feriepenger i juli i stedet for lønn. Det er da viktig å være klar over at det ikke er noen direkte sammenheng mellom ferie og feriepenger. Ferie er rett og slett krav på fri uten lønn for en nærmere bestemt periode. Feriepenger er derimot krav på en tilleggsutbetaling for opptjent lønn.

Arbeidstaker kan kreve å få feriefritid uavhengig av opptjeningen av feriepenger. Tilsvarende kan arbeidstaker motsette seg avvikling av ferie i den utstrekning feriepengene ikke dekker lønnsbortfallet under feriefraværet.

Gode reiseråd

- Unngå å ta med mye kontanter og svært kostbare gjenstander. Benytt helst kredittkort.
- Kontroller utløpsdatoen på kortet.
- Fordel kontanter og kort på flere steder, ikke ha alt i samme lomme eller veske. Ha heller ikke med deg for mye av verdi på stranden og lignende.
- Ha aktuelle varslingsnummer lett tilgjengelig i tilfelle sykdom, ulykke eller tyveri.
- Kontakt politi hvis du blir utsatt for tyveri. Få alltid en kopi av anmeldelsen.
- Kontakt nærmeste konsulat og reiseleder dersom du blir ranet og ikke har penger.
- Legg ikke verdigjenstander synlig i bilens kupé på bilferie.

Kilde: Finans Norge

Mat og drikke

- Ved reiser til områder med dårlige hygieniske forhold er det økt risiko for infeksjoner som smitter gjennom mat og vann. Symptomer er vanligvis diaré og oppkast. Smittestoffene drepes ved koking og steking.
- Vær forsiktig med kalde sauser, upasteuriserte melkeprodukter, ikke-meieripakket iskrem, mat tilberedt av rå egg (majones, desserter), salat, rå skalldyr og halvsteik eller rått kjøtt.
- Du kan trygt spise nylaget kokt eller stekt mat som fortsatt er varm, likeså frukt og grønnsaker som du selv skreller. Vær nøye med å vaske hender etter toalettbesøk, etter kontakt med dyr og før matlaging og måltider.
- Du kan drikke nykokt, varm te og kaffe og (mineral-)vann fra flasker du selv åpner. Det frarådes vanligvis å drikke vann fra springen. Isbiter av forurenset vann er en velkjent smittekilde.

Kilde: Folkehelseinstituttet

Spesielle hensyn

• Barn

Små barns hud er spesielt sårbar for sterk sol. Spedbarn bør unngå soling. Småbarn bør ha klær som dekker større deler av kroppen, eller holdes i skyggen.

Barn er også spesielt sårbare for sykdommer, særlig diaré. Før turer til Sør- og Øst-Europa og tropiske/subtropiske strøk bør barn være fullvaksinert for sin alder med de vaksinene som inngår i barnevaksinasjonsprogrammet. For spedbarn kan vaksinasjonsprogrammet eventuelt fremskyndes. Spør på helsestasjonen i god tid før avreise.

• Gravide

Gravide utsetter seg for en viss risiko ved å reise utenlands, særlig til tropiske strøk og ved reiser under primitive forhold. Spør på svangerskapskontrollen.

• Kronisk sykdom eller funksjonshemming

Personer med kronisk sykdom eller funksjonshemming bør rådføre seg med legen sin før reisen. Det samme gjelder hiv-positive personer med nedsatt immunforsvar eller andre med svekket immunforsvar, som lettere kan utvikle sykdom under utenlandsreise.

• Innvandrere

Etter noen år i Norge har innvandrere vanligvis ingen beskyttelse mot de hyppigst forekommende, smittsomme sykdommene i sitt opprinnelige hjemland. Det er derfor viktig at også innvandrere blir beskyttet med vaksinasjon og bruker forebyggende tiltak mot malaria også før de besøker tidligere hjemland.

• Vaksiner/forebyggende legemidler

Informasjon om forebyggende tiltak fås hos kommunehelsetjenesten/fastlegen. Det gjelder også for vaksiner og nødvendige resepter. Ta kontakt i god tid. I noen tilfeller må vaksinasjonen begynne flere uker før avreise.

Kilde: Folkehelseinstituttet

Forbrukerombudet: Mye juks med flypriser og hotellovernattinger på nettet

Mye prisjuks avsløres av et europeisk tilsyn med reiselivsformidlere.

Forbrukerombud Elisabeth Lier Haugseth sier best pris ikke alltid er best.

Rapporten viser at i en tredel av tilfellene var prisen som kunden først fikk se, ikke den endelige prislappen, og ett av fem markedsførte tilbud var likevel ikke tilgjengelig. Kunder blir også lurt til å tro at det bare er få ledige rom igjen på overnattingsstedet, mens det i virkeligheten er flere – bare at disse er tilgjengelige på andre nettsider.

– Man kan ikke gi inntrykk av at hotellovernattingen koster mindre enn den faktisk gjør. Den markedsførte prisen skal være totalprisen. Den skal inkludere alle utgifter du må betale, sier Lier Haugseth.

Ikke superbillig

Når det gjelder fly, legges billetter ofte ut superbillig på nettet.

– Men så ser vi at det påløper nye kostnader, som setevavgift, bagasjeavgift etc. Når du har kommet deg gjennom bestillingen, så ser du at du har fått en helt annen pris, men så orker du ikke å begynne på nytt, sier Lier Haugseth.

Hun sier også at sammenligningssider kan være forvirrende, fordi de ikke gjenspeiler alle tilleggsgutgifter som plutselig kan renne på. Hun er også opptatt av at folk kan bli lurt av brukertaler av hoteller.

– Man må være klar over at brukertaler ikke gir det fulle og hele bildet av et hotell eller en leverandør. Ikke alle negativer omtaler kommer fram, eller omtaler kan være redigert. Vi har gjennom tilsynet sett at brukertalene ofte fremstår bedre enn de egentlig er, sier hun.

Forbrukere må sjekke informasjonen bedre, er budskapet. @NTB

Drømmer om å mekke Norges nye kampfly

Gutta sa hun var for liten, skolens rådgiver at det ville bli for vanskelig. Det ga Parat-medlem Janne Handrum (20) blaffen i. Nå lærer hun å mekke F-16, men drømmer allerede om å stramme grepet om mutterne på F-35.

Av: Liv Hilde Hansen. Foto: Vetle Daler

En ung mann passerer. Hilser kjekt med hånda til panna, på militært vis. Seks-syv demonterte jetmotorer står langs en vegg. Et langt, sort forheng skjuler noe som er hemmelig.

Lærling på F-16 og Sea King

Janne går i lære som flysystemmekaniker hos AIM Norway på Kjeller. Nå viser hun veien inn til det aller helligste; hallen der flåten av norske kampfly holdes shipshape.

– Jeg skal bare hente noe verktøy, sier Janne og overlater oss til Anders Søisdal, sjef for Flyavdelingen.

– Den jenta vil. Hun har guts, er «på», sier han.

AIM Norge har elleve lærlinger. Fem av dem er jenter. Men noen kvotering vil avdelingssjef Søisdal ikke gå med på.

– Hos oss har det ingenting å si om du er jente eller gutt. Det som er viktig, er hva du yter. Om du har interesse og vil, sier han.

Søisdal sier AIM plukker de beste når de skal ta inn lærlinger.

– De må både ha gode karakterer og egne seg. Vi ser etter den spesielle typen; ungdommen som har interesse for faget, som graver seg litt ned, er nøyaktig og kan forholde seg til regler og rammer, sier han.

Tiden hos AIM Norge gir Janne og de andre lærlingene et gullkantet utgangspunkt. De kommer til å kunne velge og vrake i jobber. For som ferdig utdannet flymekaniker fra hangaren her på Kjeller kan Janne mekke på hva hun vil: Fly eller helikopter. Militært eller sivilt. Tog eller båt.

Drømmer om Amerika

– Hva jeg driver med nå? Jeg tar ut en vinbolt. Det skal være inspeksjon i spantet der boltene sitter, sier Janne.

Halvparten av lærlingene hans er jenter, men Anders Søisdal, sjef for Flyavdelingen hos AIM Norway på Kjeller, avviser alle tanker om kjønnskotering.

– Nei, det driver vi ikke med. Her er det kun egnethet som teller, sier han.

Janne Handrum går i lære som flysystemmekaniker hos AIM Norway. Her lærer hun blant annet å reparere og vedlikeholde norske jagerfly.

Janne Handrum

Handrum går i lære som flysystemmekaniker hos AIM Norway. Interesserer: bilsport, dans og reiser. Liker å skru på motorer. Fikk sin første motorsykel som femåring. Følg Janne på Snapchat (Janne98) eller Instagram (ambassadorhandrum).

Yrkesfagenes år 2018

Myndighetene ønsker å øke unges interesse for yrkesfaglige utdanningsvalg, antall lærebedrifter og lære plasser. Worldskills Norway (WSN) er ansvarlig for kampanjen. Få informasjon på yrkesfag.no, enten du er elev, lærer, forelder eller representerer en bedrift:

#yrkesfag, #yrkesfagenesår eller #mittyrkesfag.

IAM Norway

Bedriften reparerer og vedlikeholder fly og helikoptre og holder til ved Kjeller flystasjon utenfor Lillestrøm. Forsvaret er hovedkunde. De største oppdragene er vedlikehold og modifikasjoner av F-16 og Sea King. AIM Norway har ca. 470 ansatte.

Med fagbrev som flysystemmekaniker kan Janne Handrum velge og vrake i jobber. Hun vil være kvalifisert som mekaniker for fly, helikopter, tog eller båt.

”Hva som er drømmen min? Målet akkurat nå er å ta fagbrevet, men jeg kunne godt tenke meg å sitte i USA og skru på F-35, sier Janne.

Hun synes dette er artig.

– Har vært i Bodø og demontert en del vinger. Det blir enda mer moro når du har gjort en jobb ofte. Da kan du være mer selvstendig, sier hun.

– «Janne!» hoier en kar i arbeid på en annen F 16-maskin. – Får jeg låne den halt-tom-overgangen av deg ganske kjapt?

– «Ja!» roper Janne tilbake.

Hun spretter lettbeint over skroget på kampflyet og ned på betongen.

– Vi driver med tungt vedlikehold på flyene, sier ungjenta, tilbake på stillaset som omslutter den smekre flykroppen.

Hun forklarer at de går inn i systemet, inspiserer og reparerer.

– Ellers er strukturen i skroget eget fagområde på F-16, sier hun.

Uka etter ventes tre flunkende nye F-35, rapporterer Forsvarsdepartementet.

De flys over fra fabrikkkanlegget i Texas og lander på Ørland flystasjon utenfor Trondheim. Da vil Forsvaret ha seks av de nye F-35 stasjonert på norsk jord. I tillegg står syv slike kampfly på en amerikansk treningsbase.

I løpet av de to neste årene vil trening av piloter og vedlikeholdspersonell bli svært viktig. De nye flyene vil først være fullt ut operative i 2025.

– Hva som er drømmen min? Målet akkurat nå er å ta fagbrevet, men jeg kunne godt tenke meg å sitte i USA og skru på F-35, sier Janne.

Framtida er åpen.

– Jeg flytter dit det er nødvendig. Jeg blir neppe arbeidsledig, sier hun.

Ambassadør for #yrkesfag

2018 er blinket ut som «Yrkesfagenes år». Målet er å få flere ungdommer til å velge yrkesfag. Arbeidslivet trenger dem.

I likhet med de andre lærlingene hos AIM Norway er Janne medlem av Parat. Slik ble det til at hun sa ja til å stille opp som ambassadør for kampanjen. Gjennom året skal hun fortelle andre ungdommer hvordan det er å utdanne seg til et yrkesfag.

For Jannes egen del var det ikke opplagt at hun skulle til Kjeller og mekke jagerfly. Det var mange som «ikke hadde trua», som hun selv uttrykker det.

– Pappa, som er bilmekaniker, ble med meg på masse yrkesmesser. Sammen så vi på de forskjellige løpene du kunne gå. Pappa har vært positiv hele veien. Mamma, som er regnskapsfører, sa: «Gjør det du har lyst til å gjøre.»

Valget falt på elektro.

– Da fikk jeg høre av gutta at det kunne jeg ikke, fordi jeg var jente. Og så var jeg jo så lita. Men jeg tenkte at jeg skal vise dem at det går an.

Elevene skulle velge retning videre, og flyfaget kom opp som en av flere muligheter.

– Igjen fikk jeg høre at jeg ikke kunne. Rådgiveren mente det ville bli for vanskelig å komme inn. At det ikke var noen vits i å prøve. Igjen ble jeg irritert på at folk ikke hadde trua.

Janne Handrum er YS-ambassadør under «Yrkesfagenes år 2018». Ved å fortelle om egen læretid skal hun motivere flere ungdommer til å velge yrkesfag. – Lytt til deg selv og dine egne ønsker. Ikke foreldre eller venner, er Jannes klare råd.

Janne søkte. Fikk plass og hadde det som plommen i egget.

– Jeg følte meg veldig velkommen på flyfaget og stortrivdes. Nå kan jo de som ikke hadde trua se at jeg har fått det til. Selv om jeg er jente og lita, sier Janne.

Berg-og-dal-bane-junkie

Norge har i alt 57 F-16 per dags dato, men som skal erstattes av F-35 etter hvert. Hva som da skjer med basen på Kjeller, er usikkert, for øvrig en av verdens eldste baser i operasjon.

Ifølge Anders Søisdal er det mulig AIM Norway flytter basen til den militære flyplassen på Rygge i Østfold.

– Det er ikke avgjort, men det som er sikkert, er at vi kommer til å jobbe med fly i en eller annen form, sier Søisdal.

Dagen før Parat-bladets besøk var forsvarsminister Frank Bakke-Jensen på AIM.

– Når forsvarsministeren kommer på besøk, gjelder det å ha noe å gjøre, å se litt opptatt ut. For da slipper du å bli spurt om ting, smiler Janne lurt.

En prøvetur med ett av flyene hun jobber med synes hun derimot ikke virker det minste skummelt.

– Jo, jeg kunne godt tenke meg å få sitte på med et F-16 en gang. Det hadde vært kjempegøy. Jeg har sittet på med helikop-

ter. Jeg er en berg-og-dal-bane-junkie, sier hun.

Søisdal sier han har jobbet her i snart 28 år, men ikke fått fly med et F-16 ennå, antagelig for å skru ned eventuelle forhåpninger om det umulige.

Men det er ikke godt å vite hva det er mulig å få til når det gjelder Janne. Hun har nemlig trua. ■

YS' likestillingspris 2018

Likestillingsprisen blir delt ut på YS-konferansen 30. Oktober, og vi trenger din hjelp til å finne den beste kandidaten. Formålet med prisen er å stimulere til økt innsats i arbeidet for å fremme likestilling og like muligheter for alle. Med likestilling mener vi alle tiltak som virker til å rette opp skjevheter når det gjelder muligheter til samfunnsdeltakelse, utdanning, arbeid og faglig utvikling.

Prisen kan gis til enkeltpersoner, grupper, organisasjoner samt private eller offentlige virksomheter, og både innen- og utenlands. Godt begrunnede forslag kan sendes inn på www.likestillingsprisen.no eller www.ys.no innen 15. august.

Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud er leder for YS-komiteen som deler ut likestillingsprisen 2018.

Ros til Equinor

Parats leder Hans-Erik Skjæggerud gir honnør til Equinor (tidligere Statoil) for innføringen av en global ordning med 16 ukers foreldrepermisjon. – Equinor har med dette iverksatt et bra tiltak for den enkelte ansatte rundt om i verden som ikke har slike rettigheter gjennom nasjonale velferdsordninger. Det er også et viktig signal til omverdenen om hva vi i Norge mener må til for å bedre likestilling mellom kjønnene, sier Skjæggerud.

Parats nettsider i ny drakt

Parat har fått nye websider. Den nye siden skal gjøre det enklere å finne det du er på jakt etter. Det første som møter deg, er spørsmål om hva vi kan hjelpe deg med. Den nye siden bruker Google som søkemotor, men søket er avgrenset til innhold på Parats sider.

Den nye hjemmesiden skal være like bra på mobil og nettbrett som på PC og Mac.

Parat.com har ikke lenger nyheter. Nyhetene er samlet på parat24.com. Parat24 er underlagt Redaktørplakaten og Vær varsom-plakaten. Har du tips til forbedringer, kan du sende dem til webmaster@parat.com

Nye nettsider for web og mobil på www.parat.com.

Ny i Parat Pensjonist

Parats hovedstyre har oppnevnt Reidun Nordgulen fra region vest som ny representant i det sentrale pensjonistutvalget i Parat. Utvalget består nå av Tore Grini (leder), John Giæver og Reidun Nordgulen.

Parat Pensjonist skal gi tilbud om sosiale, kulturelle og faglige aktiviteter for pensjonistmedlemmer i Parat. Det er aktive pensjonistgrupper i Oslo/Akershus, Hordaland og i Trøndelag. I tillegg er det kontaktpersoner i Vestfold, Telemark og Nordland.

For å opprettholde medlemsfordelene i Parat etter yrkeslivet er det en fordel å være medlem for blant annet å beholde gode forsikringsordninger. Husk å melde fra til medlem@parat.com når du går av med pensjon.

*Leder for Parat Pensjonist
Tore Grini. Foto: Parat.*

Årets tillitsvalgt i Parat Media

Ann-Britt S. Gjølstad fra Finn.no ble årets tillitsvalgt i Parat Media. Hun er tillitsvalgt i Finn.no, og prisen ble delt ut av Parat Medias leder på årets representantskapsmøte som ble avholdt i Nice i Frankrike.

Leder i Parat Media Liz Ovesen og årets tillitsvalgt Ann-Britt S. Gjølstad.
Foto: Lill Fischer.

Leder i Parat Media Liz Ovesen beskriver årets tillitsvalgt som en dame som kjennetegnes ved sin standhaftighet og ved sin løsningsorienterte tilnærming til problemer som dukker opp.

Parat UNG i Genève

Leder i Parat UNG, Idar Gundersen, er YS' deltaker på Genève-skolen. Formålet med skolen er å øke felleskapets forståelse av det nordiske samarbeidet og øke bevisstheten om globalisering og internasjonalisering, i tillegg til økt kjennskap til ILO og andre internasjonale organisasjoner.

Leder i Parat UNG, Idar Gundersen. Foto: Privat.

Genèveskolen foregår samtidig som ILO-konferansen (mai/juni), og deltakerne på skolen følger konferansen tett. I år jobber ILO-konferansen blant annet med å få på plass en konvensjon om vold og trakassering i arbeidslivet.

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region Nord (Finnmark, Troms, Nordland):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet
E-post: Lrh@caa.no
Johanne Hagerupsen, Høgskolen i Harstad
E-post: johanne.hagerupsen@hih.no
Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne
E-post: akt@brreg.no
Tor-Fredrik Olsen, Finnmark Fylkeskommune
E-post: tor.fredrik.olsen@ffk.no
Åse Helen Andersen, Apotek 1 Hammerfest
E-post: aasehelande@hotmail.com
Terje Grytdal Roland, Nord-Troms Tingrett, UNG-representant
E-post: terje.grytdal.roland@domstol.no

■ RU region Midt (Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder, Jannike Hanssen, Statens vegvesen
E-post: Jannike.hanssen@vegvesen.no
Morten Mørch, NTNU
E-post: Morten.morch@ntnu.no
Siri Finseth, Namsos kommune
E-post: Siri-Stinessen.Finseth@namsos.kommune.no
Grete Kambuås, Boots Apotek
E-post: gretkam@online.no
Marit Holstad Aarsæther, Høgskolen i Volda
E-post: maritaa@hivolda.no
Mona Nerland, Politiet i Molde, UNG-representant
E-post: mona.nerland@politiet.no

■ RU region Øst

(Østfold, Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus):
Leder: Hilde Margrete Bjørklund - Cappelen Damm AS
E-post: hilde.bjorklund@cappelendamm.no
Bente Iren Tollefsen Moen - Statens Pensjonskasse
E-post: bente.iren.moen@spk.no
Stein Grindheim - SAS Ground Handling
E-post: stein.grindheim@sas.no

Ronny Kjønso - Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no

Anja P. Ahlstrøm – NIBIO

E-post: Anja.Ahlstrom@nibio.no

Hans Andreas Bøhmer, Securitas i Oslo, UNG-representant

E-post: hanboh@gmail.com

■ RU region vest (Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane):

Leder: Rune Skaar, Bergen kommune

E-post: rune.skaar@bergen.kommune.no

Vidar Alfei, NAV Økonomitjeneste

E-post: vidar.alfei@nav.no

Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad AS

E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no

Wibecke Søråas Onarheim, Gulating lagmannsrett

E-post: wibecke.soraas.onarheim@domstol.no

Gro Nondal Buvik, Sognekraft AS

E-post: gro.nondal.buvik@sognekraft.no

Erik Andreassen, Gate gourmet i Bergen, UNG-representant

E-post: eandreassen@gategourmet.com

■ RU region Sør (Aust- og Vest Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud):

Leder: Ragnhild Negård – NAV

E-post: ragnhild.negard@nav.no

Nina Ødegård – Høgskolen i Buskerud og Vestfold

E-post: Nina.Odegard@hvb.no

Cecilie Holt, NAV

E-post: cecilie.holt@nav.no

John-Inge Nerland – Fylkesmannen i Buskerud

E-post: fmbujin@fylkesmannen.no

Anne Britt Skomedal, Vitusapotek Elefanten Kristiansand

E-post: annebritt1962@hotmail.com

Lahvry Helene Fürst Bright, UNG-representant

E-post: lahvry@hotmail.com

Spørsmål til juridisk og forhandlingsavdelingen i Parat

Vi som gir svar i denne utgaven av Parat er:

*Grete Dieserud
Forhandler*

*Christen Horn Johannessen
Advokat*

*Renate Messel Hegre
Forhandler*

*Kjell Morten Aune,
Forhandler*

*Maren Hestenes Merli
Advokat*

*Thore Eithun Helland
Advokat*

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergsland@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

Antall feriedager

Vi har rett til fem ukers ferie på jobben og har fått beskjed av arbeidsgiver at vi kan dele en ferieuke, og ta enkeltdager ferie. Jeg jobber 80 prosent stilling og har fri hver fredag. En vanlig arbeidsuke er jo fem dager, men arbeidsgiver sier jeg bare får fire enkeltdager ferie. Er dette riktig?

Amelia

Svar: Det er riktig at stillingsprosent og arbeidstidsordning har betydning for hvor mange feriedager du kan ta når ferien deles. Ferie etter ferieloven, som er fire uker og én dag, har ingen bestemmelse som gir klar rett til å dele ferien. Lovens system bygger på at ferie skal tas i hele uker. Men det er selvsagt mulig å avtale at også denne ferien deles. I tillegg har dere tariffavtale på arbeidsplassen, noe som gir rett til ytterligere fire

dager ferie (ved femdagers uke). Denne ferien har dere en avtalefestet rett til å dele. Bestemmelsen sier at «deles den avtalefestede ferien, kan arbeidstaker bare kreve å få fri så mange dager som vedkommende normalt skal arbeide i løpet av en uke». Så hvis du jobber 80 prosent, og har fire dagers uke, vil du ha rett til fire enkeltdager ferie.

Grete

Går arbeidsavtalen foran tariffavtalen?

I arbeidsavtalen min står det at jeg har rett på ekstra godtgjørelse for å komme på jobb fordi jeg har lang reisevei. Men nå har min fagforening gått med på et ønske fra arbeidsgiver om å spare penger, og ifølge tariffavtalen har ingen ansatte rett på godtgjørelse for oppmøte på jobb uansett reisetid og lengde. Arbeidsgiver mener det innebærer at jeg mister min individuelt avtalte rett på denne ekstra godtgjørelsen som årlig sikrer meg 10 000 kroner. Det kan da ikke være riktig?

William

Svar: Jo, det er slik at den kollektive avtalen din fagforening har inngått på vegne av fellesskapet, går foran den individuelle. Det følger direkte av arbeidstvistloven paragraf 6: Bestemmelse i arbeidsavtale som strider mot en tariffavtale som begge parter er bundet av, er ugyldig.

Denne bestemmelsen beskyttes tariffavtalens verdi som normgivende. Da kan den ikke uthules eller settes til side av arbeidsgiver ved å inngå individuelle avtaler som undergraver avtalen. Samtidig innebærer dette at de tillitsvalgte har mye makt og ansvar når de forhandler på medlemmenes vegne. Det er på den måten fagforeningenes mulighet til å påvirke lønns- og arbeidsvilkårene sikres for alle. Det er bare dersom det er direkte motstrid mellom din individuelle avtale og tariffavtalen, at den individuelle avtalen må vike. Som oftest vil det ikke være motstrid, og da utfyller de to avtalene hverandre.

Christen

Foreldrepermisjon

Jeg jobber på et sykehus i Oslo, og til sommeren venter jeg og min kone vårt første barn. I den forbindelse lurer jeg på om det stemmer at jeg i tillegg til avtalt foreldrepermisjon har rett til to uker permisjon med lønn i forbindelse med fødselen?

Martin

Svar: Ja, det stemmer. I henhold til gjeldende avtale skal arbeidstaker som tar omsorgspermisjon etter bestemmelsene i arbeidsmiljølovens være sikret fri med full lønn i to uker (ti dager). Permisjon etter denne bestemmelse skal normalt avvikes i løpet av de første to ukene etter hjemkomst.

Renate

AFP – tariffavtale og rettigheter for enkeltpersoner

Jeg har nylig meldt meg inn hos dere. Grunnen til innmeldingen er at jeg har lest om fordelene med avtalefestet pensjon (AFP). Vi er 200 ansatte, og det er ingen som har AFP i dag. Hva skal til for at jeg kan omfattes av en AFP-ordning, og trenger dere ytterligere informasjon fra meg for å få dette på plass?

Thea

Svar: For å kunne få opprettet en AFP-ordning i en bedrift i privat sektor, så må det først opprettes en tariffavtale i virksomheten. AFP er ingen individuell rettighet, det er en kollektiv rettighet – som gir enkeltpersoner rettigheter når tariffavtale er på plass og øvrige vilkår er til stede.

For at Parat skal kunne opprette en tariffavtale, må vi først ha et tilstrekkelig medlemsgrunnlag i bedriften for å få opprettet en tariffavtale. Er arbeidsgiver medlem av en arbeidsgiverforening, kreves det at ti prosent av de aktuelle er medlem av Parat. Dersom bedriften ikke er organisert, bør vi som hovedregel ha om lag 50 prosent av de ansatte som medlemmer i Parat. Når tariffavtale er opprettet, meldes virksomheten inn i AFP-ordningen. Bedriften må betale premie inn til ordningen, og alle ansatte i en virksomhet er dermed omfattet av ordningen. For at den enkelte skal kunne benytte seg av ordningen, så må de individuelle vilkårene være oppfylt, se eventuelt aff.no for mer informasjon.

Kjell Morten

Ferie og sykdom

Jeg tok ut en ferieuke tidligere i måneden. Dessverre ble datteren min syk samme uke, og jeg brukte to av dagene til å passe på henne. Kan jeg få disse fridagene tilbake, og kan jeg bruke dem senere? Hadde jeg ikke hatt ferie, ville jeg jo uansett måttet være borte fra jobb.

Yngvil

Svar: Ferieloven inneholder regler om at en arbeidstaker som har vært syk i ferien, kan kreve ferien utsatt, og at sykedagene gis som ny ferie senere. Rettighetene i ferieloven gjelder arbeidstakers egen sykdom. Det er dessverre slik at dersom det ikke er du selv som er syk, men bruker ferien til å pleie sykt barn, gir ikke dette rett til ny ferie.

Maren

Promilleregler i båt

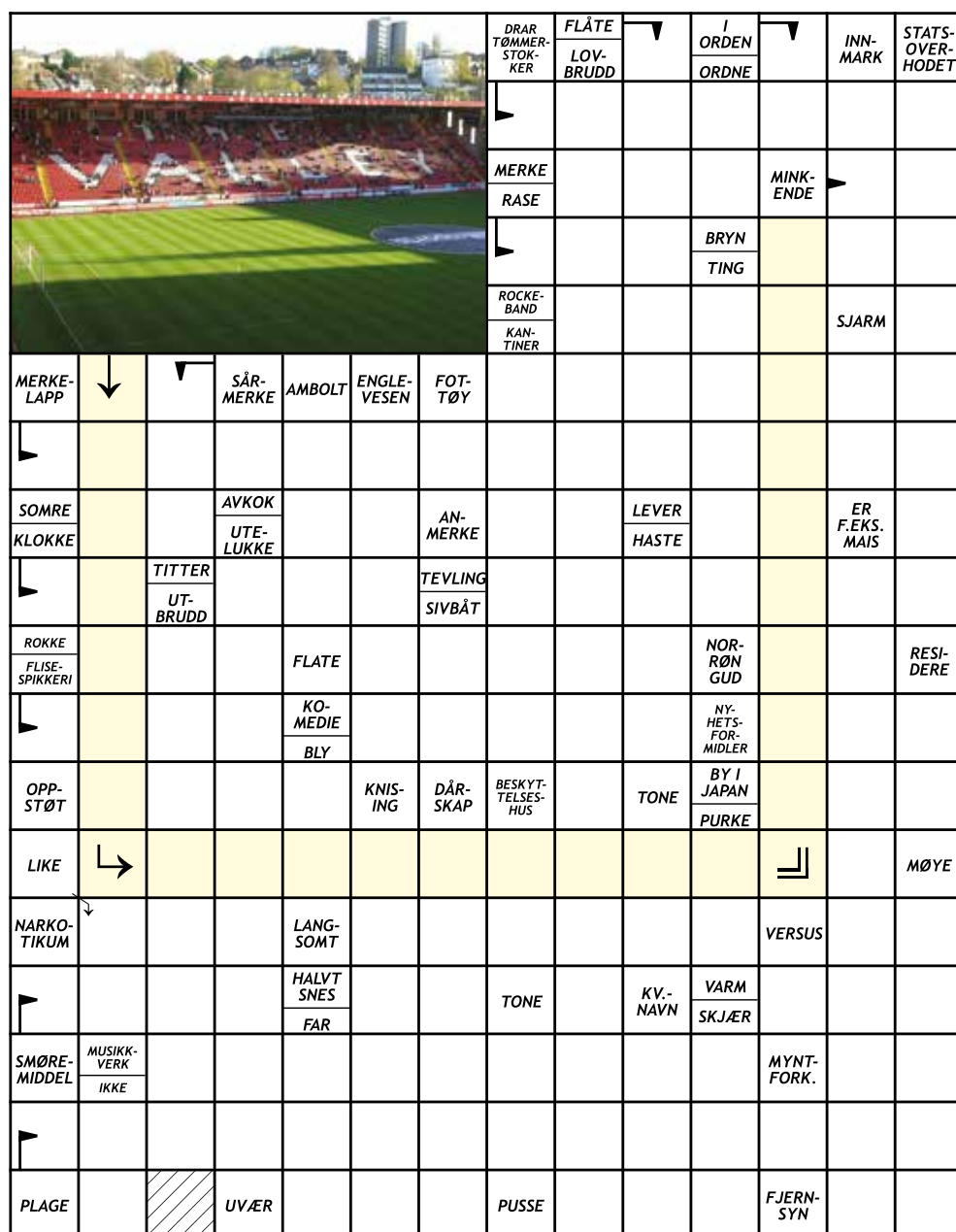
Jeg liker å være på Oslofjorden med snekka mi, og jeg liker å ta noen pils. Jeg kan ikke kjøre bil etter en slik tur, men jeg er usikker på om jeg kan bli promilledømt på fjorden. Snekkas går sakte, og jeg har god styring hele veien.

Johannes

Svar: På sjøen kan du ha maksimalt 0,8 promille for å føre en båt. Dette gjelder småbåter som har motor som framkomstmiddel. Du bør derfor ikke drikke alkohol når du er på tur med snekka.

Blir du kontrollert av politiet, blir du straffedømt. Om du har årer i båten, kan du kanskje komme unna, men i småbåtloven er det et krav om at du må være skikket om du skal føre en båt, også en robåt. Det beste vil derfor være å unngå alkohol når du skal føre en båt.

Thore

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nummer. 1 – 2018 er: «BLIKKSTILLE IDYLL»

Den heldige vinneren er: Hege Dahl Moen, fra Trondheim.

Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: **3. september 2018.**

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergslund@parat.com eller ordinær post til: **Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo**

Husk å merke e-posten/konvolutten «Kryssord 2/2018». Husk også å skrive på ditt eget navn og adresse.

Premie: Elvang Latitude alpaka-pledd av 50 prosent alpakkauil, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

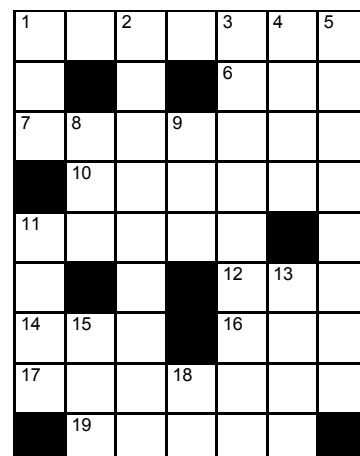

Løsning:

Navn:

Adresse:

MINI KRYSSORD

Vannrett

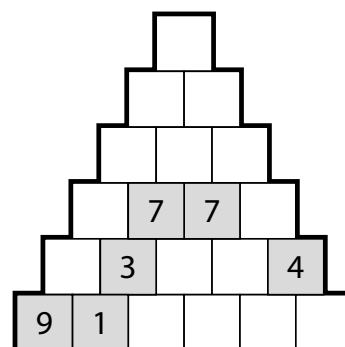
1. Ligge-underlag
6. Urørlig
7. Fikk øye på
10. Søtsaker
11. Krydderblanding
12. Engelsk bestemt form
14. Ledd
16. Ledelse
17. Loslitt
19. Fangstredskap

Loddrett

1. Formann
2. Bortvise
3. Mineralet
4. Kappe
5. Lealaus
8. På grunn av
9. Øst-Tyskland
11. Babbel
13. Glød
15. Kolle
18. Oss to

TALL PYRAMIDEN

Alle feltene skal fylles med tall. Noen tall er fylt inn på forhånd, og dette utgjør summen av tallene i de to feltene under. Du må sette inn begge tallene i de to tilstøtende feltene for å finne tallet i feltet over, og motsatt, du finner tallet i et felt ved å trekke tallet i feltet ved siden av fra tallet i feltet over.

SUDOKU

7	8		3	2			4	
6	4		7	5		2	1	
	5				4		7	8
4			2	6	1	8		
	7	6	9				3	
		5				6	9	
5		8	4	9	7	3	6	
	3	7		8		4		5
							8	

Lett

© Bulls

	9	3					5	
		4	8	7			2	
		2		9	5		7	
9		5		3			1	
	4			2			3	
					6			4
				1		9		3
	7			4				
4	5				2	7	6	

Middels

© Bulls

4		7	3	2	5			
	8							
		2		4				
5		1				8		
6	7			5		2		
	3	4					7	
		3		7		4	8	
			1				6	
	4			6				7

Vanskelig

© Bulls

N	E	S	L	A	S	S	M	O	J	T	B	N	T	U
D	R	Å	S	I	S	K	A	R	P	L	A	G	T	M
D	N	R	O	G	T	A	O	T	I	R	N	N	A	D
E	R	J	U	L	R	M	G	N	K	I	G	I	B	R
L	Å	M	N	K	H	A	D	O	N	O	U	R	E	E
K	L	Ø	K	E	O	E	T	O	L	B	S	E	D	P
Å	E	I	L	I	S	I	R	O	E	K	S	P	T	E
P	B	G	E	K	K	K	R	S	J	Ø	L	I	R	B
U	U	R	R	A	R	V	L	E	R	T	A	S	O	O
A	J	I	L	E	E	E	B	E	O	I	N	N	B	A
K	F	I	S	N	K	N	N	S	N	R	A	A	A	B
T	G	I	D	T	E	G	S	E	A	U	T	M	R	T
A	E	N	E	Å	Ø	E	A	E	I	R	O	E	T	A
K	S	T	R	L	T	K	P	R	A	E	M	R	I	K

Ordplunder

Bokstavene i ordet under har blandet seg litt. Kan du finne fram til riktig ord ved å plassere bokstavene i riktig rekkefølge i de hvite feltene?

Den grå teksten på siden gir deg noen hint. Skjul teksten om du ikke vil ha hjelp.

L E U P G E R E L

FYLL INN ORDET:

NOEN SMÅ HINT

- Ordet starter med bokstaven P
- En fugleart
- Den nest minste uglen i Norge

KRYSS OG TVERS

Finn alle ordene. Ordene kan stå vannrett, loddrett eller diagonalt, og kan ofte stå skrevet baklengs.

ABORTDEBATT
ANATOM
BLINDESKRIFT
EMANSIPERING
JUBELÅR
KEISERKRONING
LØGNER
NARKOTIKALIGA

NEVROLOG
PRAKSISÅR
ROMHELG
SKJEBNEÅR
TOSSET
UBESLEKTET
UPÅKLEDD

PARATS TRENINGSSIDE MED HJERNETRIM

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av en Elvang Latitude alpakka-pledd av 50 prosent alpakkaull, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

Frist for å sende inn løsningen er 3. september 2018.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve.bergslund@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. Husk å merke e-posten/konvolutten «Hjernetrim 2/2018». Vinneren av hjernetrim i 1/2018 er Kåre Steinsvik, fra Straume.

Hva er Parat for deg?

En kveld satt jeg og snakket med min sønn på sju år og min datter på elleve, om forskjellige ting. Det var da jeg stilte dem spørsmålet; vet dere hva en fagforening gjør, hva er Parat?

Det var kanskje litt urettferdig å stille en sju- og en elleveåring et slikt spørsmål, og jeg forventet ikke egentlig at de skulle gi meg et utfyllende svar. Det var mest for å få til en prat om temaet. Han på sju svarte at fagforeninger gjør slik at de som jobber får lønnen og ferien sin, mens hun på elleve svarte at Parat også er et blad.

Mine barn er nok noe påvirket av farens jobb. Likevel tror jeg svarene også kan gjenspeile opplevelsen mange av medlemmene i Parat sitter igjen med. For mange av våre medlemmer er Parat i hovedsak bladet som kommer i postboksen. Svært mange av våre medlemmer har problemfrie og trygge jobber, og har sjelden eller aldri behov for å kontakte fagforeningen og få bistand. Parat er tryggheten de har i bakhånd, eller også den som ordner billige forsikringer.

For deg som har lokal tillitsvalgt, er det kanskje det du ville svart på mitt spørsmål; *den tillitsvalgte er Parat for meg*. Det er nettopp derfor vi satser store deler av organisasjonens ressurser på å ha så mange gode og godt skolerte tillitsvalgte som Parat har. Våre tillitsvalgte er organisasjonens ambassadører. De skal ha de beste forutsetningene for å både rekruttere nye medlemmer, ivareta dem vi har, og representere Parat og medlemmene overfor arbeidsgiver på en god måte når det er nødvendig.

Kanskje er du imidlertid et av de mange fornøyde medlemmene som har fått bistand fra noen av våre om lag 60 kompetente ansatte i vår administrasjon. For dem som har opplevd profesjonaliteten i vårt administrative apparat som ikke bare er en støtte for de tillitsvalgte, men også tilgjengelig for hvert enkelt medlem, blir ofte verdien av Parat veldig synlig.

Våre ansatte løser store og små saker for medlemmer og grupper hver dag hele året. Mange av våre medlemmer har ikke en tillitsvalgt å be om hjelp. For den enkelte er tryggheten i å ha noen å kontakte når sjefen endrer bonusavtalen med tilbakevirkende kraft, når overtidbetalingen uteblir, eller når du ikke får fast jobb etter fem års vikariat i samme stilling, viktig. For den enkelte er det ingenting som er viktigere enn trygghet i jobben, og hjelp når du trenger det.

Parats mål er å gi trygghet til hver enkelt og bidra til rettferdighet i arbeidslivet, samtidig som vi er med på å skape gode arbeids-

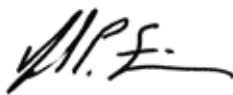
plasser. Det norske arbeidslivet er veldig bra. Likevel finnes det helt sikkert noe som kan bli bedre, og jeg tror på at ny teknologi og samarbeid mellom arbeidstaker og arbeidsgiver både vil skape jobber og sikre overgangen til nye jobber for mange av oss.

I Parat har vi vokst til nesten 40 000 medlemmer. Veksten kommer av at vi leverer kvalitet, og at medlemmene vi har er fornøyde og sier det til kolleger og venner.

Nylig kom Personellforbundet med sine om lag 3000 medlemmer inn i Parat og blir en underorganisasjon med navnet «Parat forsvar». De er sivilt ansatte og vervede personell i Forsvaret. Jeg vil gjerne ønske dem alle velkommen, og håper Parat vil bli akkurat det de trenger både som gruppe og enkeltmedlemmer.

For alle våre 40 000 medlemmer må vi levere og være parat. Vi må levere i bladet, vi må levere gjennom den tillitsvalgtes muligheter og ved våre ansattes tilgjengelighet og kompetanse. Akkurat nå i tiden fremover håper jeg imidlertid vi som fagforening kan være noe du tenker på som en bidragsyter til at du forhåpentlig får ta din velfortjente ferie.

God sommer!

Vegard Einan
Nestleder i Parat

Twitter: @vegardeinan
Facebook: facebook.com/
VegardNestlederParat/

Foto: Trygve Bergsland

Parat med egen kleskolleksjon

Parat har valgt ut et lite utvalg kvalitetsklær. Medlemmer og tillitsvalgte kan bestille klærne i parat.shop.idegroup.no og betaler kun vår innkjøpspris.

Parat betyr at vi alltid står klar, uansett når du trenger hjelp. Et enkelt norsk ord som er tydelig i sitt budskap og som har fått Språkrådets pris for nettopp dette.

Fargen er oransje, som gir varme og som signaliserer glede, bevegelse og nytelse. Oransje virker oppløftende og den jager triste tanker på dør. Oransje stimulerer også til aktivitet, nysgjerrighet og kreativitet.

Skalljakke for vår og sommer. Vind- og vannavvisende i dame og herrestørrelse
555 kroner *

Hettegenser i økologisk bomull, leveres i dame og herrestørrelse
379 kroner *

T-shirt i økologisk bomull, leveres i dame og herrestørrelse
149 kroner *

Liten sekk, 17 liter
185 kroner *

Kabinkoffert 37 liter
Lett og solid koffert med fire hjul
1370 kroner *

* Frakt kommer i tillegg.

Bestill depositumskonto på nett

Har du planer om å leie ut deler av huset eller har du en leilighet for utleie? Da er det smart å sette opp en depositumskonto som sikkerhet for leieforholdet. Nå kan du ordne dette enkelt på nett – verken leietager eller du trenger å møte opp i banken. Les mer på gjensidigebank.no

parat

